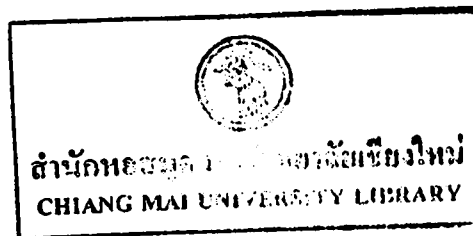

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
✓ 1/5

✓ B 1315 932 x
✓ 106 290 75
✓ 166 02663

ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนา และจัดการธุรกิจ
การท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น

พวงเพชร ธนสิน

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้ทราบพัฒนาการและรายละเอียดของการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น 2) เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาและจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น และ 3) เพื่อเสนอแนวทางสำหรับการพัฒนาและจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น ให้เป็นการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ยั่งยืนและพัฒนาท้องถิ่น

วิธีการศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารต่างๆและการสังเกต สอบถามสัมภาษณ์ หัวหน้าองค์กรที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปแล้วนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ยั่งยืน

ผลการศึกษาได้พบว่า องค์กรที่ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวโดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านวิชาการมาตั้งแต่แรกเริ่มมีผลให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาไปในรูปแบบที่ขัดแย้งกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ยั่งยืน

สำหรับปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาและการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นก็คือ การขาดการสนับสนุนด้านวิชาการ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ และการขาดแคลนงบประมาณ ส่วนแนวทางสำหรับสนับสนุนการพัฒนาและจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นก็คือ การจัดทำเอกสารคู่มือการพัฒนาและจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ไปยังองค์กรที่เกี่ยวข้อง และจัดการฝึกอบรมแก่บุคลากรขององค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้ด้านการพัฒนาและจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว

Abstract

There are 3 purposes for this research study : 1) to study development and details of local tourism business, 2) to study problems and obstacles of development and management of local tourism business, and 3) to propose guidelines for sustainable development and management of local tourism business.

The method for study is gathering information from various sources, observation and interviewing leaders of local tourism business organizations, entrepreneurs, and people and then comparing the acquired data with concepts of sustainable tourism development.

The result of this study shows that tourism business organizations which implemented without any assistant from outside sources especially academic consultant since the beginning will tend to develop tourist attractions in form of contradiction to the concepts of sustainable tourism development. Problems and obstacles of development and management of local tourism business are lack of academic support, lack of personnels and also budget. Therefore, the suggestions are preparation of guidelines for development and management of local tourism business in order to disseminate them to all involved organizations, and set up training program for personnels in order to provide knowledge in sustainable development and management of tourism business.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องนี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรและบุคคลจำนวนมาก ดังต่อไปนี้
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สนับสนุนงบประมาณสำหรับการดำเนินการวิจัย
คณะอนุกรรมการพัฒนาถ้ำเชียงดาว โดยเฉพาะประธานฝ่ายถือตะเกียง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 2 บ้านสหกรณ์ ตัวแทนกลุ่ม Home Stay บ้านแม่กำปอง และคุณชาติ ผู้จัดการสหกรณ์บริการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวง รวมทั้งผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนในพื้นที่ ที่ได้
กรุณาให้ข้อมูล

นางสาวไชชา วงศ์คุ้ม นางสาว พิมพ์พร ภาณุสันต์ นางสาวนุชนารถ เดชแพ
ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลและพิมพ์รายงาน

ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

สารบัญเรื่อง

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญเรื่อง	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนที่	ซ
สารบัญแผนผัง	ฅ
สารบัญรูป	ญ
สารบัญรูปภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 ขอบเขตพื้นที่การศึกษา	2
1.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา	2
1.5 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา	2
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลในสนาม	4
3. การวิเคราะห์ข้อมูล	4
4. การจัดทำข้อเสนอแนะ	4
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม	5
2.2 แนวคิดองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	6
2.3 แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับนิเวศวิทยา	8
2.4 แนวความคิดการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยว	10
2.5 แนวความคิดของขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว	13
2.6 แนวคิดรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น	14
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน	14

สารบัญเรื่อง(ต่อ)

	หน้า
2.8 ทบทวนวรรณกรรม	16
2.9 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา	24
บทที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาและการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว	
ในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาอำเภอเชียงดาว	
3.1 ประวัติ	25
3.2 สภาพปัจจุบัน	26
3.3 การจัดการบริหาร	38
3.4 การจัดการระบบสาธารณูปโภค	43
3.5 ความช่วยเหลือภายนอก	44
3.6 โครงการพัฒนา	44
3.7 ปัญหาและความต้องการของคณะกรรมการดำเนินการ	44
บทที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาและจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว	
ในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาดำเมืองออน	
4.1 ประวัติ	45
4.2 สภาพปัจจุบัน	45
4.3 การจัดการบริหาร	50
4.4 การจัดการระบบสาธารณูปโภค	52
4.5 ความช่วยเหลือภายนอก	52
4.6 โครงการพัฒนา	52
4.7 ปัญหาและความต้องการของคณะกรรมการดำเนินการ	53
บทที่ 5 ปัญหาอุปสรรคการพัฒนาและจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว	
ในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาน้ำแม่กำปอง	
5.1 ประวัติ	54
5.2 สภาพปัจจุบัน	54

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
5.3 การบริหารจัดการ	63
5.4 การจัดการระบบสาธารณสุขปโภค	66
5.5 ความช่วยเหลือภายนอก	66
5.6 โครงการพัฒนา	66
5.7 ปัญหาและความต้องการของคณะอนุกรรมการดำเนินการ	66
บทที่ 6 ปัญหาอุปสรรคการพัฒนาและจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว	
ในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาบ้านแม่กลางหลวง	
6.1 ประวัติ	67
6.2 สภาพปัจจุบัน	67
6.3 การบริหารจัดการ	74
6.4 การจัดการระบบสาธารณสุขปโภค	76
6.5 ความช่วยเหลือภายนอก	76
6.6 โครงการพัฒนา	76
6.7 ปัญหาและความต้องการของคณะอนุกรรมการดำเนินการ	76
บทที่ 7 บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ	
7.1 สรุปข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่ทำการศึกษา	78
7.2 ผลการวิเคราะห์	80
7.3 ข้อเสนอแนะ	85
เอกสารอ้างอิง	88

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 คณะกรรมการบริหารวัดถ้ำเขียงดาว	39
2 คณะอนุกรรมการดำเนินการวัดถ้ำเขียงดาว	40

สารบัญแนที่

	หน้า
แนที่	
1 แสดงพื้นที่ศึกษา	3

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่	หน้า
1 แสดงบริเวณภายนอกถ้ำเชียงดาว	27
2 แสดงบริเวณภายนอกถ้ำเมืองออน	46
3 แสดงบริเวณบ้านแม่กำปอง	55
4 แสดงบริเวณบ้านแม่กลางหลวง	68

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
1 หลักการพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(Ecotourism)	7
2 ความสัมพันธ์ของความยั่งยืนทางนิเวศและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ	9
3 วงจรการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยว	10
4 วงจรการพัฒนาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	12

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่	หน้า
1 แสดงป้ายชี้ทางไปสู่ปากถ้ำเชียงดาว เป็นป้ายชั่วคราว ทำด้วยกระดาษ	28
2 แสดงสภาพที่จอดรถ เป็นลานดิน ไม่มีการตีช่องสำหรับจอดรถและไม่แยกประเภทรถ	28
3 แสดงสภาพร้านอาหารตั้งอยู่บนด้านหนึ่งของลานจอดรถ	29
4 แสดงสภาพร้านขายสมุนไพร และของใช้ตั้งอยู่บนอีกด้านหนึ่งของลานจอดรถ	29
5 แสดงสภาพทางเข้าถ้ำ ซึ่งควรได้รับการปรับปรุงให้สวยงามยิ่งขึ้น	30
6 แสดงสภาพทางเท้าซึ่งผ่านห้องสุขาและแผงลอยขายของไปสู่ปากถ้ำ	30
7 แสดงศาลาหลวงพ่อทันใจ ตั้งอยู่ใกล้ปากถ้ำ เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวจำนวนมากสักการะ	31
8 แสดงสภาพเจดีย์ ซึ่งควรได้รับการปรับปรุง จะเป็นสถานที่ที่มีศักยภาพดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม	31
9 แสดงสภาพพระวิหาร ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นทางที่จะไปสู่ปากถ้ำ	32
10 แสดงสภาพปากทางเข้าถ้ำ มีร้านขายดอกไม้รูปเทียน และอาหารปลา	32
11 แสดงสภาพห้องสุขา	33
12 แสดงบริการโทรศัพท์ตั้งอยู่หน้าปากทางเข้าถ้ำ	33
13 แสดงสภาพที่พักระบายของตำรวจที่เข้ามาตรวจเป็นครั้งคราว	34
14 แสดงสภาพภาชนะรองรับขยะ	34
15 แสดงกฎระเบียบของวัด	35
16 แสดงกฎระเบียบของเจ้าหน้าที่ถือตะเกียง	35
17 แสดงสภาพสะพานในถ้ำซึ่งไม่ได้รับการออกแบบให้เข้ากับสภาพแวดล้อม	36
18 แสดงสภาพประตูเข้าถ้ำพระนอน	36
19 แสดงสภาพการติดตั้งไฟฟ้าภายในถ้ำซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม	37
20 แสดงร่องรอยการขีดเขียนบนผนังถ้ำ	37
21 แสดงบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดถ้ำเชียงดาว ซึ่งจัดทำขึ้นทุกเดือน และติดตั้งไว้บริเวณหน้าถ้ำ	41
22 แสดงสภาพร้านค้าและลานจอดรถบริเวณลานหน้าถ้ำ	47

สารบัญรูปภาพ(ต่อ)

รูปภาพที่	หน้า
23 แสดงสภาพร้านค้าและลานจอดรถบริเวณปากทางเดินขึ้นสู่ถ้ำ	47
24 แสดงสภาพลานโล่งหน้าปากทางขึ้นสู่ถ้ำ	48
25 แสดงสภาพร้านขายดอกไม้บูชาพระ และที่เก็บเงินค่าบำรุงไฟฟ้า สำหรับผู้ที่เข้าชมถ้ำ	48
26 แสดงป้ายให้ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว	49
27 แสดงป้ายชื่อหน้าหมู่บ้าน	56
28 แสดงศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวด้านหน้าหมู่บ้าน	56
29 แสดงเมียงที่พร้อมจะนำไปส่งให้แก่ลูกค้า	57
30 แสดงบ่อหมักเมียง	57
31 แสดงเตาต้มใบเมียง	58
32 แสดงบ้านที่เข้าร่วมโครงการ Home Stay	59
33 แสดงสภาพบ้านเรือนในหมู่บ้านแม่กำปอง	59
34 แสดงสภาพที่นอนที่จัดไว้ให้นักท่องเที่ยว	60
35 แสดงสิ่งบริการที่เตรียมไว้ให้นักท่องเที่ยว	60
36 แสดงอุปกรณ์สำหรับการจัดงานสู่ขวัญ	61
37 แสดงผลิตภัณฑ์จักสานที่ทำไว้ขายให้แก่นักท่องเที่ยว	61
38 แสดงสภาพภาชนะรองรับขยะ	62
39 แสดงสภาพเตาเผาขยะ	62
40 แสดงสภาพด้านหน้าศูนย์บริการการท่องเที่ยว บ้านแม่กลางหลวง	69
41 แสดงป้ายศูนย์บริการ	69
42 แสดงสภาพสถานที่บริการข้อมูล	70
43 แสดงแผ่นป้ายให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว	70
44 แสดงสถานที่พักผ่อนและลานจอดรถ	71
45 แสดงสภาพที่พักแรม	71
46 แสดงสภาพร้านค้าหน้าศูนย์บริการ	72
47 แสดงแปลงดอกไม้ด้านหลังกลุ่มบ้านพัก	72
48 แสดงสภาพบ้านแม่กลางหลวง(1)	73
49 แสดงสภาพบ้านแม่กลางหลวง(2)	73

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า การท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น นอกจากจะเป็นกิจกรรมที่นำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศจำนวนมากเข้าสู่ประเทศไทย ทำให้เกิดการจ้างงาน ทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชนบทแล้ว ยังมีส่วนช่วยให้มีการบูรณะฟื้นฟูและอนุรักษ์สถานที่ที่มีคุณค่าทางด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งประเพณีต่างๆ ไว้อีกด้วย ซึ่งได้มีการตั้งเป้าหมายไว้ว่าในปีพ.ศ. 2544 จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยจำนวน 10.45 ล้านคน ก่อให้เกิดรายได้ 334.4 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาจำนวน 17.14 ล้านคน และก่อให้เกิดรายได้ถึง 597.5 ล้านบาท

ดังนั้นด้วยความสำคัญของการท่องเที่ยวดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รัฐบาลจึงได้มีนโยบายชัดเจนที่สนับสนุนการท่องเที่ยวด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งโดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและบริการอำนวยความสะดวก การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย รวมทั้งรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยเพื่อลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ

สำหรับในกรณีของท้องถิ่นนั้น การท่องเที่ยวจะมีส่วนช่วยสร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น ทำให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง ทั้งโดยการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นผลิตสินค้าของที่ระลึก พัฒนารายการท้องถิ่นในการบริการด้านต่างๆ แก่ นักท่องเที่ยว อีกทั้งท้องถิ่นสามารถนำการพัฒนาการท่องเที่ยวไปเชื่อมโยงกับโครงการต่างๆ ของรัฐ เช่น การกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนาสินค้าตามโครงการ “หนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งหมู่บ้าน” เพื่อนำมาขายเป็นของที่ระลึก เป็นต้น

ปัจจุบันมีหลายพื้นที่ที่องค์กรท้องถิ่น ได้พัฒนาจัดการท่องเที่ยว เช่น ถ้ำเชียงดาว ถ้ำแม่ออน บ้านแม่กำปอง(ป่าเมี่ยง) บ้านแม่กลางหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำการสอนในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาและจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยองค์กรท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจสภาพต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการดำเนินการ และหาแนวทางเพื่อเสนอแนะให้องค์กรต่างๆ ทั้งที่ดำเนิน

การอยู่แล้ว และที่กำลังคิดจะเริ่มดำเนินการ นำไปพิจารณาประยุกต์ใช้ต่อไป ทั้งนี้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2 วัตถุประสงค์

โครงการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ทราบพัฒนาการและรายละเอียดของการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น
2. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาและจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น
3. เพื่อเสนอแนวทางสำหรับการพัฒนาและจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น ให้เป็นการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ยั่งยืนและพัฒนาท้องถิ่น

1.3 ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

เพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณและเวลา การศึกษาครั้งนี้จึงได้กำหนดขอบเขตการศึกษาโดยเลือกพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดำเนินการ โดยท้องถิ่นไว้ 4 แห่ง คือ (แผนที่ 1)

1. ถ้าเชียงดาว	อำเภอเชียงดาว	จังหวัดเชียงใหม่
2. ถ้าเมืองออน	กิ่งอำเภอแม่ออน	จังหวัดเชียงใหม่
3. บ้านแม่กำปอง	อำเภอสันกำแพง	จังหวัดเชียงใหม่
4. บ้านแม่กลางหลวง	อำเภอแม่แจ่ม	จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา

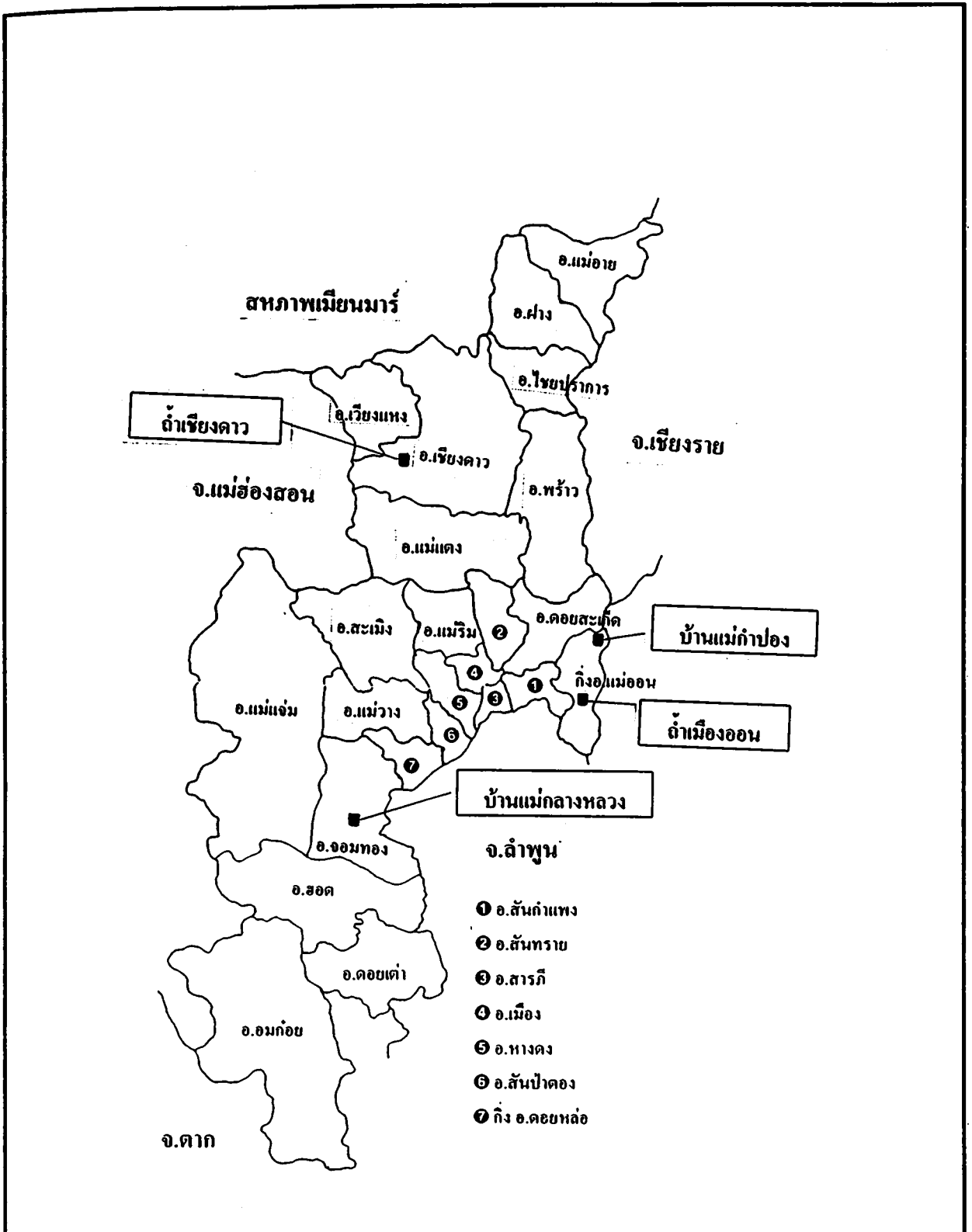
12 เดือนจากที่ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการ

1.5 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

1.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

เป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาและจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นที่เคยทำกันมาในท้องถิ่นต่างๆ รวมทั้งเพื่อพัฒนาแนวคิดต่างๆที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอแนะ

แผนที่ 1 แสดงพื้นที่ศึกษา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลในสนาม

หลังจากได้จัดทำแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์และได้ติดต่อนัดหมายกับผู้นำท้องถิ่น และผู้ปฏิบัติการด้านต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวที่ได้เลือกไว้แล้ว ผู้วิจัยและผู้ช่วยได้เข้าทำการสอบถามและสัมภาษณ์ โดยคำถามแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. ประวัติความเป็นมาของการพัฒนา
2. สภาพปัจจุบัน
3. การบริหารจัดการ
4. ปัญหาและความต้องการขององค์กร

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนใหญ่ได้ใช้การบรรยายเปรียบเทียบกับทฤษฎีและแนวคิดใช้แผนภูมิ แผนผัง และรูปถ่ายช่วยในการนำเสนอ

4. การจัดทำข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาทำการพิจารณาและจัดทำเป็นข้อเสนอแนะสำหรับแก้ไขปรับปรุงการพัฒนาและจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวที่ทำการศึกษา และจัดทำแนวทางสำหรับการพัฒนาและจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่แก่องค์กรที่สนใจต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2540) ได้เสนอแนวคิดเชิงนิเวศ(Ecotourism) ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว ที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและของทรัพยากรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศของพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์(Conservation Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(Sustainable Tourism) จึงได้กำหนดคำจำกัดความไว้ดังต่อไปนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยใช้ทรัพยากรเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องทำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมเอาไว้ด้วยในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อคงศักยภาพที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเอาไว้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายความว่า (Butler, 1993 : 29) การพัฒนาและการบำรุงรักษาพื้นที่ในรูปแบบและในระดับที่สามารถก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อพื้นที่และชุมชนได้ตลอดไป โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ลดคุณค่า การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ รวมทั้งไม่ขัดแย้งกับกิจกรรมอื่นๆในพื้นที่

2.2 แนวคิดองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมองค์ประกอบหลัก(Key Element) 4 ประการ คือ

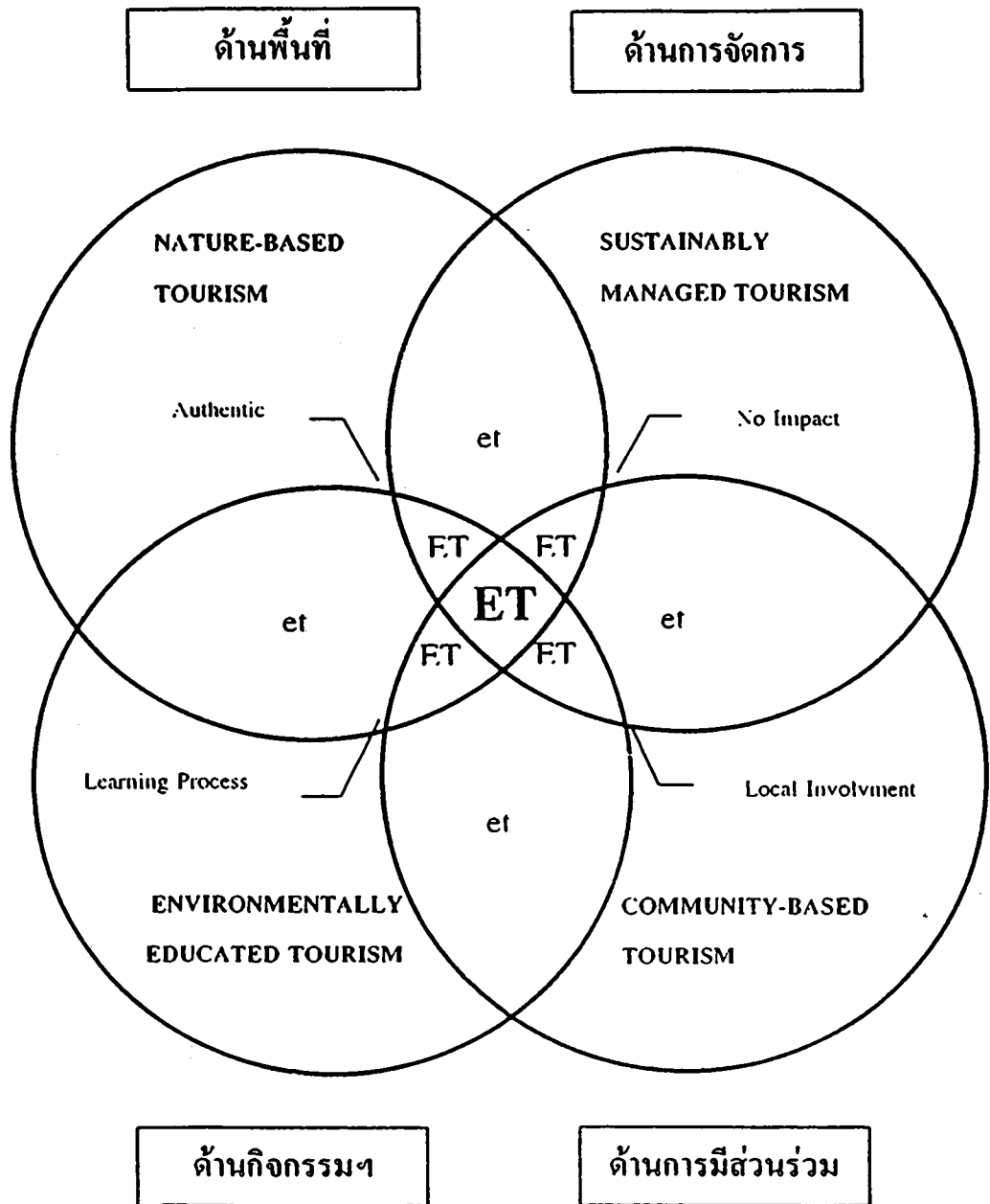
1) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ(Nature-based)เป็นหลัก ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identical or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ(Eco-system) ในพื้นที่นั้นๆ

2) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน(Sustainable Management) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ(Responsible Travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (No or Low Impact)

3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้(Learning Process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) ประสบการณ์(Experience) ความประทับใจ(Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งค่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4) เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน(Involvement of Local Community or People Participation) เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น(Local Benefit) โดยหมายถึงการกระจายรายได้ การยกระดับชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว และในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไปความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ(รูปที่ 1)

- หมายเหตุ : 1. ดัดแปลงจาก Ralf Buckley 1994
 2. ET, ET, et แสดงความเข้มข้นของการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism

รูปที่ 1 หลักการพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

2.3 แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับนิเวศวิทยา

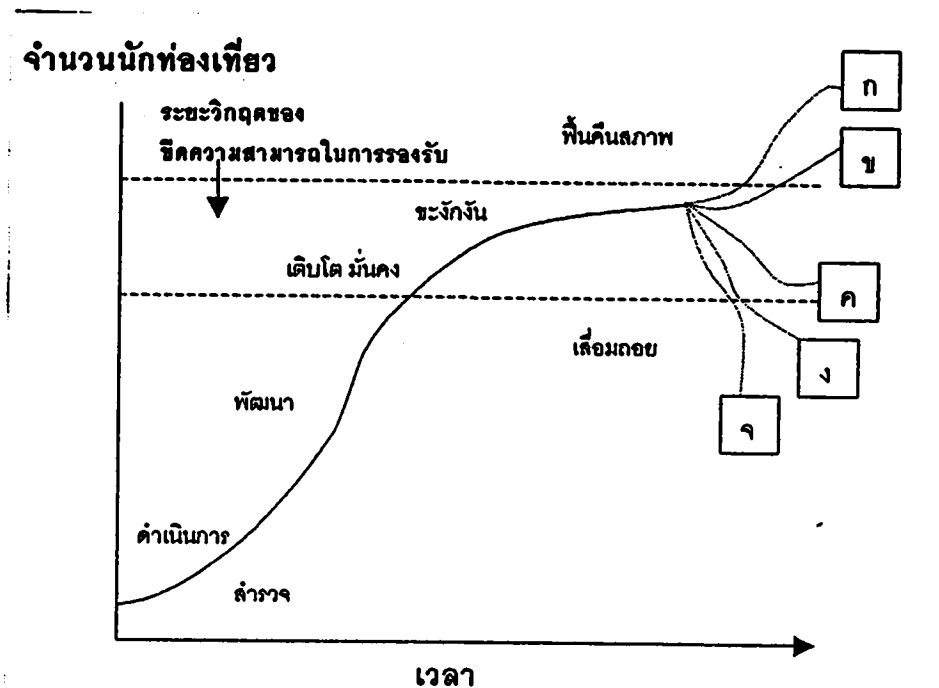
Ralf Bucky (1995) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกมา 2 ลักษณะ ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยวกับนิเวศวิทยา ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นในรูปที่ 2

จากรูปที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ความยั่งยืนทางนิเวศ(Ecological Sustainability) และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ (Economic Sustainability) นั้น มีสิ่งแวดล้อมเป็นตัวเชื่อมประสานไว้ กล่าวคือ การท่องเที่ยวที่จำเป็นที่จะต้องใช้สิ่งแวดล้อมเป็นจุดขายในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงการตลาดและต้องพยายามทำให้นักท่องเที่ยวมีความพอใจ จึงจะทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวอยู่ได้ นั้นจะหมายถึง มีผลกำไรเพียงพอในระดับหนึ่ง ท้ายสุดก็จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจในขณะเดียวกัน ความยั่งยืนทางระบบนิเวศก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เพราะถ้าหากระบบนิเวศเสื่อมโทรมลงการท่องเที่ยวก็อยู่ไม่ได้เช่นกัน ดังนั้นจึงมีการตรวจสอบสถานะของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา โดยการจัดการและการออกกฎระเบียบในการป้องกันเขตหวงห้าม และแหล่งทรัพยากรหรือไม่ให้การท่องเที่ยวที่วนั้นเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากเกินไป จนเกินขีดจำกัดการเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้(Limit of Acceptable Change) โดยมีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับ(Carrying Capacity) ของแหล่งท่องเที่ยวที่วนั้นๆ

2.4 แนวความคิดการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยว

แนวความคิดนี้ Butler(1980) เป็นผู้เสนอขึ้นมา โดยมีการระบุว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะประสบกับวงจรวิวัฒนาการ 6 ขั้นตอน คือ สำรวจ(Exploration) ดำเนินการ(Involvement) พัฒนา (Development) เติบโตมั่นคง(Consolidation) ชะงักงัน(Stagnation) และท้ายที่สุดคือเสื่อมโทรม (Decline) หรือ ไม้ก็ฟื้นคืนสภาพ(Rejuvenation) (รูปที่ 3)

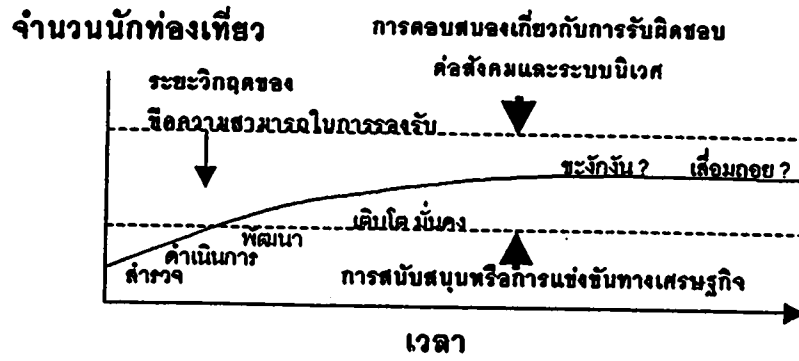

รูปที่ 3 วงจรการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยว

ที่มา: Butler 1980

ซึ่งต่อมาโมเดลพื้นฐานของ Butler นี้ก็ถูกประยุกต์ขึ้นมาใหม่เพื่อให้กับ แนวคิด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งกล่าวไว้ในงานเขียนเรื่อง Ecotourism : An Introduction ของ David A.Fennell ซึ่งโมเดลนี้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะต้องประสบกับวงจร วิวัฒนาการ 6 ขั้นตอน เช่นเดียวกับโมเดลของ Butler แต่จะแตกต่างกันตรงที่ว่า ในขั้นตอนของการ เจริญเติบโตและมั่นคงนั้น ยังมีการสนับสนุนหรือการ แข่งขันทางเศรษฐกิจมากขึ้นเท่าไร การ ตอบสนองเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและระบบนิเวศที่จะทำให้เกิดความมั่นคงของ ทรัพยากรพื้นฐาน เข้ามาเพื่อต้องการที่จะรักษาระดับการพัฒนาให้อยู่ในขอบเขตวิกฤตความ สามารถที่จะรองรับได้(รูปที่ 4) ซึ่งอาจจะส่งผลทำให้เกิดภาวะการชะงักงัน และอาจทำให้แหล่งท่องเที่ยวเข้าสู่วงจรแห่งความเสื่อมความนิยม หรือคงระดับการพัฒนาอยู่ในขอบเขตวิกฤตความสามารถ ที่จะรองรับได้ก็ได้

รูปที่ 4 วงจรการพัฒนาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : David A.Fennell 1999

โมเดลเกี่ยวกับวงจรการพัฒนาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้จะถูกนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวความคิดของขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะกล่าวต่อไป เพื่อที่จะศึกษาว่าพัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษานั้นอยู่ในขั้นตอนใด และยังอยู่ในขอบเขตวิกฤตความสามารถที่จะรองรับได้หรือไม่

2.5 แนวความคิดของขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว

สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้สรุปเป็นคำจำกัดความว่า “ขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว วัดได้ด้วยปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สามารถอยู่ได้ในทุกเวลาในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ ในปริมาณที่จะทำให้สภาพแวดล้อมถูกทำลายน้อยที่สุด และยังคงรักษาสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีไว้ให้มากที่สุด โดยนักท่องเที่ยวมีความพอใจและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม ทั้งนี้การพัฒนาจะต้องไม่กระทบต่อความจำเป็นพื้นฐานและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนท้องถิ่น” หรืออาจจะกล่าวสั้นๆว่า ขีดความสามารถในการรองรับหมายถึง “ปริมาณการใช้ประโยชน์พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ที่พื้นที่นั้นจะสามารถแบกรับไว้ได้ ก่อนที่จะเกิดความเสื่อมโทรมขึ้น” (สันติ, 2530)

ขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น สามารถแปรเปลี่ยนหรือมีความแตกต่างกันไปตามชนิดของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม เวลา และสถานที่ นอกจากนี้แล้ว ยังมีความแตกต่างกันตามเกณฑ์และปัจจัยที่นำมาพิจารณา เช่น ขนาดพื้นที่ ความต้องการใช้น้ำ ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงความสามารถหรือโอกาสในการจัดการของรัฐ(นโยบาย การบริหาร เทคโนโลยีงบประมาณ) ในการควบคุมป้องกัน ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น การศึกษาเพื่อกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ก่อนทำการตัดสินใจเลือกระดับขีดความสามารถในการรองรับที่ดี และเหมาะสมที่สุดภายใต้ระบบการจัดการระดับต่างๆ ขั้นสุดท้าย การตัดสินใจเลือกขีดความสามารถในการรองรับฯ จะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ และการเลือกสรรข้อกำหนดที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย ซึ่งการที่แหล่งท่องเที่ยวใดๆจะรองรับนักท่องเที่ยวได้มากหรือน้อยนั้น ความสำคัญขึ้นอยู่กับความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งและในระดับภาพรวม ซึ่งพิจารณาได้ 4 ด้าน คือ

1) ขีดความสามารถในการรองรับฯด้านกายภาพ หมายถึง ระดับนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงระดับความอึดตัวของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

2) ชีตความสามารถในการรองรับด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ระดับนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะไม่ทำให้ระบบสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาด้วยคุณค่าลง ซึ่งได้แก่ระบบนิเวศวิทยา คุณภาพน้ำ อากาศ รวมถึงการทิ้งและกำจัดขยะมูลฝอย

3) ชีตความสามารถในการรองรับด้านสังคม หมายถึง ระดับนักท่องเที่ยวสูงสุด ที่จะไม่ทำให้ความสนุกสนานและประทับใจของนักท่องเที่ยวจางหายไป เมื่อมีการขยายตัวของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ รวมถึงระดับสูงสุดที่ไม่ทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อประชาชนท้องถิ่น

4) ชีตความสามารถในการรองรับด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ระดับการพัฒนาที่ระบบเศรษฐกิจสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างเหมาะสม โดยไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งกันเองให้หมู่สมาชิกในสังคม และไม่กระทบต่อการลงทุน หรือการดำรงชีพของประชากร(สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย,2537 : 2-14)

2.6 แนวคิดรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น

แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ 2545-2549) ได้กำหนดให้ปรับกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้มีการถ่ายโอนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับชุมชน จากหน่วยงานส่วนกลางให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการพัฒนาขีดความสามารถให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น ให้พร้อมรับการถ่ายโอนภารกิจตามกฎหมาย นอกจากนั้นแล้ว ยังกำหนดให้เสริมสร้างเครือข่ายการประสานงานและการทำงานร่วมกันขององค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน และประชาชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ ป่าไม้ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมให้ความรู้แก่แกนนำชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และริเริ่มในชุมชน

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน

องค์กรชุมชน หมายถึง องค์กรหรือกลไกการจัดการที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันมีการเรียนรู้มีการจัดการและแก้ปัญหาาร่วมกัน(อ้างใน เดชา ไต้สูงเนิน.2543)

น.พ.ประเวศ วะสี กล่าวว่า ชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน คือหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืน การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรของชุมชนจะเป็นกุญแจในการช่วยแก้ปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและสังคมในทุกๆด้าน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมืองและวัฒนธรรม ประเด็นที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างองค์กรชุมชนให้

เข้มแข็งนั้นกำลังได้รับความสนใจและความสำคัญมากขึ้นทั้งจากองค์กรของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน เนื่องจากเกิดปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันชุมชนไทยตกอยู่ในสภาพที่อ่อนแอมาก

อุทัย คุลเกษม และอรศรี งามวิทยาพงษ์(2540) กล่าวถึง ลักษณะอันแสดงถึงความอ่อนแอของชุมชนที่สำคัญมีอยู่สี่ประการ คือ

1.ชุมชนสูญเสียความเป็นปึกแผ่นในทางกายภาพหรือรูปธรรม คือ สมาชิกชุมชนมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ต่างทำมาหากิน ในทางจิตวิญญาณ คือ ความเอื้ออาทร การแบ่งปัน ความรักในชุมชนบ้านเกิดลดน้อยลง

2.ชุมชนพึ่งพิงภายนอกสูง ถูกปัจจัยภายนอกควบคุมและกำหนดความเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษารูปแบบการบริโภค การพักผ่อนหย่อนใจ โดยชุมชนมีอำนาจการต่อรองต่ำ มีอิสระในการเลือกการตัดสินใจน้อย

3.สภาพที่ปัญหาต่างๆเกิดขึ้นโดยที่ชุมชนควบคุมและแก้ไขได้ยากหรือได้น้อย เช่น ปัญหาการแย่งชิงและทำลายทรัพยากรธรรมชาติทั้งจากบุคคลภายนอกและภายในชุมชนเอง ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ปัญหาอาชีพ ปัญหาหนี้สิน ปัญหาที่ดินทำกิน หรืออาจเป็นปัญหาสังคม เช่น ปัญหาวัยรุ่น ยาเสพติด อาชญากรรม

4.สภาพที่การพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ วัฒนธรรมการศึกษา เทคโนโลยีถูกทำลายหรือถูกละทิ้งให้ชะงักงัน ศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายไปหรือถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ชุมชนจึงอยู่ในสภาพขาดรากฐานและพัฒนาการของตนเอง

สถานการณ์ดังกล่าวได้สร้างความวิตกกังวลโดยทั่วไป เนื่องจากชุมชนชนบทเป็นรากฐานสำคัญแห่งความอยู่รอดของประเทศไทยโดยรวม ศักยภาพของชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ความอยู่รอดของชุมชนและการฟื้นฟูชุมชนให้เข้มแข็งจึงเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงกันบ่อยครั้ง ลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็งซึ่งเป็นที่คาดหวังและต้องการคือ

1.ชุมชนที่มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่นอย่างแน่นแฟ้นในทางการหรือรูปธรรม คือ สมาชิกของชุมชนมีศักยภาพ มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันในกิจกรรมต่างๆทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชนและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ในทางจิตวิญญาณคือ สมาชิกของชุมชนมีค่านิยมความเชื่อต่อสิ่งสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชน และสมาชิกในชุมชนมีความรักใคร่สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน

2.ชุมชนมีศักยภาพที่พึ่งพาตนเองได้ในระดับสูง โดยมีทุน แรงงาน ทรัพยากร เพื่อการยังชีพพื้นฐานของครอบครัวตนเอง แม้จะมีการพึ่งพาทายนอกก็อยู่ในลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรร การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมสูง ไม่ว่าด้านอาชีพ ความเป็นอยู่ ประเพณี

3.ชุมชนที่สามารถควบคุมและจัดการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยอำนาจ ความรู้ และกลไกภายในชุมชน กำหนดแนวทางการแก้ปัญหาโดยอาศัยความร่วมมือภายในชุมชนเป็นหลัก ไม่ว่าจะปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

4.ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี มีผลให้ชุมชนมีความรู้และความสามารถที่จะพัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง

ลักษณะความเข้มแข็งและอ่อนแอที่กล่าวมา ถูกกำหนดด้วยปัจจัยหลายประการทั้งที่เป็นเรื่องภายในของชุมชนและที่เกี่ยวข้องกับชุมชนภายนอก

กล่าวได้ว่าในส่วนของการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ควรสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในตัวเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตอบสนองนโยบายต่างๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนรูปแบบต่างๆ

2.8 ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น พบว่า ผลการศึกษาที่ผ่านมาได้มีการศึกษาการท่องเที่ยวในระดับชุมชน หลายพื้นที่ด้วยกัน ดังต่อไปนี้

วิไลภรณ์ ชันดิสิทธิ์(2541) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่นการร่วมกันจัดขอบเขตพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างชัดเจน การฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว และการปกป้องฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยว ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ประสบคือ ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องของรัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเกษตรกรเสนอว่าควรมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การคมนาคม การประชาสัมพันธ์ การจัดการผลประโยชน์ของชุมชนและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

เดชา โด้งสูงเนิน (2543) ได้ศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่เพื่อรวบรวมปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร และเพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร

บ้านม่วงคำ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ สํารวจนักท่องเที่ยวและการสังเกตนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่าปัญหาและข้อจำกัดในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีสาเหตุมาจากหลายประการ คือ

1. การมอบหมายอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารด้านการท่องเที่ยวไม่ชัดเจน
2. เจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับแหล่งท่องเที่ยวยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยว
3. ขาดงบประมาณ
4. ขาดบุคลากร
5. ขาดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างองค์กรและ
6. เกิดความขัดแย้งทั้งภายในและนอกชุมชน

ในส่วนของผลการศึกษาหาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ พบว่า จะต้องมีการจัดการดังต่อไปนี้

1. การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเกษตรแก่บุคลากรที่เข้ามาดำเนินงาน
2. ต้องมีการวางแผนเพื่อจัดระเบียบการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวแบบครบวงจร

3. มีการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อใช้ในการศึกษาดูงานและการท่องเที่ยวตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่โดยจัดให้เป็นสัดส่วนตามขีดความสามารถของพื้นที่และชุมชนที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้

4. ต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงสถานที่เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งให้การสนับสนุนและพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรหรือสินค้าแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพสูงขึ้น สามารถแข่งขันกับตลาดภายนอกได้

5. ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนในท้องถิ่นและองค์กรภายนอกได้อย่างต่อเนื่อง ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และเร่งสร้างความสามัคคีเพื่อเพิ่มการต้อนรับในตลาดรวมทั้งให้ประชาชนทั้งในและนอกหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรให้มากขึ้น

มธุรส ปราบไพรี(2543) ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว : กรณีชุมชนไทยทรงคำบ้านเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยศึกษาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและปัจจัยที่มีผลทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวไทยทรงคำที่เข้าร่วมโครงการ “เยี่ยมชมเรือนเฮี้ยวชาวไทยทรงคำ” ผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยทรงคำมีศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยศักยภาพของชุมชนคือการรวมกลุ่มทำงานของสมาชิกโครงการฯ โดยมีผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีศักยภาพ มีการเข้มแข็งทางวัฒนธรรมทั้งการสืบทอดและถ่ายทอด โดยเฉพาะระบบอุดมการณ์ของชุมชน มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมเพื่อตัดสินใจร่วมกันอย่างสมัครใจและยุติธรรม

ปัจจัยที่มีผลทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการจัดการมีด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่

1. วัฒนธรรมชุมชนที่มีความเข้มแข็ง โดยได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่องและมีผลต่อความเป็นชุมชนไทยทรงดำและระบบเครือญาติ โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและพิธีกรรม

2. การพึ่งตนเองของชุมชน โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมจึงไม่เกิดการพึ่งพาการท่องเที่ยว การมีผู้อาวุโสที่เป็นบุคคลที่ชุมชนเคารพและมีความรู้เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้ชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตั้งแต่ระดับของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจนถึงการรับผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกโครงการ เป็นปัจจัยสนับสนุนทำให้เกิดการยอมรับต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

รัฐทิดยา หิรัณยหาค (2544) ศึกษาแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี วัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อศึกษาความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และประเพณีพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาพร้อมหาแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของบ้านหนองขาวให้เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่าบ้านหนองขาวเป็นชุมชนโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จึงเกิดการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมของชนหลายชาติพันธุ์อย่างกลมกลืนและรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ในการศึกษาด้านศักยภาพการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว พบว่า มีศักยภาพในด้านคุณค่าการศึกษา ความปลอดภัย การประชาสัมพันธ์ และพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง แต่ศักยภาพด้านความพร้อมของบุคลากรต้องมีการปรับปรุงเนื่องจากบุคลากรยังมีความพร้อมน้อย รวมทั้งควรเพิ่มเติมในด้านสาธารณูปโภคขั้นสูงในสิ่งต่างๆ เช่นร้านขายอาหาร ร้านขายของที่ระลึก สุขาสำหรับนักท่องเที่ยว และศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว

วรพล วัฒนเหลืออรุณ(2544) ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่ริม อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า หมู่บ้านห้วยอีค่างเป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงสะกอที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตรแบบยั่งยืนได้ แต่ธุรกิจนำเที่ยวในเขตพื้นที่ตำบลแม่ริมส่วนใหญ่ให้นักท่องเที่ยวไม่ได้ให้ความสนใจในการเดินทางมาเที่ยวชมมากนัก เนื่องจากระบบของการบริหารจัดการของชุมชนท้องถิ่นยังไม่เข้มแข็งขาดงบประมาณและความเข้าใจในระบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการเตรียมเป็นสถานที่ท่องเที่ยว พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารจัดการของหมู่บ้านและอุปสรรคด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

อุไรวรรณ คันทิมทอง(2533, 39-43) ได้ศึกษาการอนุรักษ์ป่าชันน้ำของชาวบ้านเผ่ากะเหรี่ยง บ้านแม่อมลอง-คอกแดง หมู่ที่ 2 ตำบลบ่อสลิ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าได้มีการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารของหมู่บ้าน โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ป่าชันน้ำซึ่งเป็นป่าสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำ และป่าชันน้ำหวนา ซึ่งเป็นป่าที่รอให้คืนสภาพความสมบูรณ์ ตามหัวหน้าเล็กๆรอบหมู่บ้าน มีองค์กรที่รับผิดชอบ คือระบบกลุ่มอาวุโสควบคุมกติกาใช้ในอดีต แต่ในปัจจุบันมีกรรมการซึ่งมาจาก 2 ระบบ คือ มาจากระบบอาวุโสของหมู่บ้านมี 20 คน ซึ่งส่วนใหญ่จะดำรงตำแหน่งตลอดชีพ และมาจากระบบใหม่ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการอีก 6 คน ดำรงตำแหน่งตามวาระ และในขณะที่เดียวกันคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็จะเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการดูแลอีกด้วย สำหรับกฎเกณฑ์ การจัดการป่าชันน้ำพอสรุปได้คือ

1.ทุกคนในหมู่บ้านต้องไปปลูกต้นไม้บริเวณป่าต้นน้ำอย่างน้อยคนละ 1 ต้น ต่อปี โดยจะปลูกต้นไม้ที่มีคุณสมบัติชันน้ำเช่น ไม้เท้า ไม้คอง กิ้วัวป่า ดอกสาด

2.ห้ามวางป่าทำไร่โดยเด็ดขาด ในพื้นที่ที่เป็นป่าต้นน้ำ

3.จะทำไร่ได้เฉพาะบริเวณเดียวกันทั้งหมู่บ้านในเฉพาะพื้นที่ที่คณะกรรมการเป็นผู้ชี้แนวเขต

4.กรณีมีการวางไร่ ในพื้นที่อื่นที่คณะกรรมการไม่เห็นชอบจะถูกปรับ 1,500 บาท

5.การปรับจะมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย

6.จะต้องช่วยกันสร้างและดูแลแนวกันไฟอย่างเข้มงวด หนึ่งถ้าหากมีผู้ทำผิดกฎเกณฑ์จะมีขั้นตอนดำเนินการ คือ ติดตามดูว่าเป็นปัญหาที่ผิดจริง ให้เรียกมาตักเตือน 3 ครั้ง ถ้าหากไม่เชื่อฟังให้เรียกมาสอบสวน ถ้าสารภาพผิดจะลดโทษปรับลงครึ่งหนึ่ง สำหรับเงินค่าปรับใหม่จะไม่เก็บเป็นกองทุนหมู่บ้าน แต่จะนำมาเลี้ยงทุกคนในหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อลดความขัดแย้งกัน

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่(2534 : 30-31) ได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านกับการอนุรักษ์ป่าไม้ กรณีป่าชุมชนบ้านคอนทราย ตำบลออนเหนือ กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าได้จัดการป่าไม้ประมาณ 1.000 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ไร่ ที่ป่าไม้ใช้สอย และป่าต้นน้ำ มีการจัดตั้งกฎเกณฑ์คือห้ามตัดฟันไม้โดยเด็ดขาด โดยมีบทลงโทษถ้าตัดฟันไม้ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 ซม. จะเสียค่าปรับ 100 บาท และเพิ่มค่าปรับตามขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางที่เพิ่มขึ้น 5 ซม. ละ 100 บาท การตัดไม้จะอนุญาตทำได้ในกรณีกิจกรรมส่วนรวมเท่านั้น ซึ่งต้องมีการประชุมกรรมการ เพื่อพิจารณาและกำหนดจำนวนไม้ตลอดจนทำเครื่องหมายต้นที่จะตัด

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่(2534 : 50-51) ได้ศึกษาบทบาทของกลุ่มผู้นำกับการอนุรักษ์ป่าไม้ กรณีกลุ่มผู้นำขุนห้วยสีปัน 3 ตำบล คือตำบลป่าคา ตำบลพีได้ ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน ได้รวมตัวกันพิทักษ์ป่าไม้ซึ่งเป็นต้นน้ำลำธารมีพื้นที่ 5.000 ไร่ ซึ่งรวม

กันทั้ง 3 ตำบล มีพื้นที่การเกษตรได้รับประโยชน์ 15,000 ไร่ มีครัวเรือนได้รับประโยชน์ประมาณ 7,000 ครอบครัวย และสัตว์เลี้ยงประมาณ 10,000 ตัว โดยมีกฎเกณฑ์ในการจัดการ คือ มีกรรมการจาก 3 ตำบลละ 11 คน รวมเป็น 33 คน โดยจะรักษากฎเกณฑ์ คือ

1.ผู้ใดจะสร้างบ้านจะต้องขออนุมัติต่อสภาตำบลก่อนและต้องเสนอก่อนวันที่ 5 ของทุกเดือน จึงจะตัดได้

2.ผู้ไคฝ่าฝืนจะถูกใช้มาตรการการลงโทษ พร้อมทั้งแจ้งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้จับกุมและนำเงินค่าปรับเข้ากองทุนกลุ่มผู้ใช้น้ำขุนห้วยสีปัน

3.จัดชุดตรวจสภาพป่าชุดละ 4-6 คน ค้นหาผู้ที่ทำไร่เลื่อนลอยเดือนละ 2 ครั้ง

4.เมื่อคณะกรรมการตรวจพบว่ามีการทำไร่เลื่อนลอยก็แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านนั้นๆทราบเพื่อลงโทษผู้ฝ่าฝืนต่อไป

ยอด ศิริรัตน์(2532 : 152-157) ได้ศึกษาบทบาทสมาคมหยาดฝน ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนตามโครงการท้องถิ่นไทย-แคนาดา โดยได้เข้าไปดำเนินการช่วยเหลือประชาชน ในการปลูกป่าชายเลนของบ้านหมู่ที่ 3,4,5 ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอเสีเกา จังหวัดตรัง มีพื้นที่ดำเนินการ 587 ไร่ ได้ดำเนินกิจการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยเน้นการอนุรักษ์ป่าชายเลนไว้ เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นในการประกอบอาชีพจับสัตว์น้ำชายฝั่ง สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมองเห็นคุณค่าประโยชน์ของป่าชายเลน และได้ช่วยกันปลูกป่าทดแทนในป่าเสื่อมโทรม

สมควร ใฝ่ความคิด(2532 : 67-70) ได้กล่าวถึง บทบาทขบวนการของประชาชนในเขตทุรกันดารของประเทศอินเดีย โดยมีต้นกำเนิดในเมืองเล็กๆ ชื่อชาโมลี รัฐอูตรประเทศแถบเทือกเขาหิมาลัย ต่อมาในปีพ.ศ 2517 รัฐบาลได้ให้สัมปทานตัดไม้ในป่าซึ่งห่างจากเมืองเพียง 13 กิโลเมตร ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้หญิงส่วนใหญ่(ผู้ชายส่วนมากไปทำงานในเมือง) ได้เข้าทำการต่อต้าน โดยทุกคนได้เข้าไปโอบกอดต้นไม้ที่จะถูกตัดและได้สวดมนต์อย่างสงบ จนบริษัทไม่สามารถตัดต้นไม้ได้ รัฐบาลได้ส่งตำรวจติดอาวุธเข้าไปจับไล่ชาวบ้าน ชาวบ้านได้ประกาศว่าจะอดอาหารให้ตัดชีวิตตนเองไปพร้อมกับต้นไม้ที่จะถูกตัด แม้ตำรวจจะล่าถอยไป แต่ก็มีการขอมเลิกสัมปทานไม้อย่างง่าย ๆ มีการจับกุมผู้นำชาวบ้าน บ้านเรือนของชาวบ้านถูกวางเพลิงโดยจับตัวการไม่ได้ ต่อมาในพ.ศ 2521 กรมป่าไม้ของอินเดียเข้ามาตัดไม้เอง นายชุนเดออล ลาฮูณาผู้นำขบวนการชิปโก้ได้โต้ตอบด้วยการอดอาหารในป่าและประกาศว่าจะอดอาหารจนตายต่อมานายชุนเดออลได้ถูกจับตัวไป ทำให้ชาวบ้านนับหมื่นคนจากหลายหมู่บ้านพากันอดอาหารและโอบกอดต้นไม้เกือบครึ่งเดือน การต่อสู้ได้แพร่ขยายไปไกลตลอดแถบเทือกเขาหิมาลัย ชาวบ้านได้สื่อสารการต่อสู้โดยการส่งข่าวด้วยวิธีการเดินติดต่อกันนับพันๆกิโลเมตร ตัวนายชุนเดออลเองในปีพ.ศ 2523 ได้เดินทางด้วยเท้านับ 5,000

กิโลเมตร หลังจากต่อสู้แบบอหิงสายาวนานสุดท้ายรัฐบาลอินเดียได้อินยอมหยุดการประชิดป่าไม้ในบริเวณรัฐคุรประเทศ เทือกเขาหิมาลัย เป็นเวลา 15 ปี

ชัยชนะขบวนการชิบโก้ ได้ก่อให้เกิดขบวนการต่อต้านการทำลายป่าขยายไปทั่วประเทศอินเดีย ส่งผลให้สามารถหยุดยั้งการทำลายป่าในหลายภาคของอินเดียหลักคั้นให้มีการฟื้นฟูสภาพป่า มีการดำเนินการปลูกต้นไม้ตามแนวไหล่เขาที่สูงชัน มีการแต่งเพลงและนิทานพื้นบ้านใหม่ๆ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาป่าไม้ ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้ภาษาและสัญลักษณ์ดั้งเดิมในท้องถิ่น ขบวนการฯ ได้มีอิทธิพลและสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาลกลาง ทำให้นโยบายของรัฐบาลในเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป โดยได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมากขึ้น อีกทั้งยังดำเนินการกับสิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผลและรับผิดชอบมากขึ้น

เจตน เจริญโท (2537 : 7) ได้กล่าวถึงบทบาทขององค์กรประชาชนและองค์กรเอกชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศต่างๆว่ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายเรื่องหลายประเด็น เช่น กรณีในประเทศมาเลเซียชนพื้นบ้านซึ่งมีวัฒนธรรมใช้ไม้ซางเป็นอาวุธในการป้องกันตัวและล่าสัตว์ ได้ร่วมประสานกับนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหาหนทางระงับการตัดไม้ทำลายป่าซึ่งมีเกลื่อนกลาดในมาเลเซีย หรืออย่างกรณีในประเทศบราซิล ได้เกิดองค์กรเอกชน องค์กรประชาชนที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ราว 500 องค์กร ได้มีผู้นำเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้ก่อตั้งแนวร่วมกับนักกฎหมาย นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สื่อสารมวลชน นักอุตสาหกรรมขึ้น ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้สาธารณะชนสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แถบมหาสมุทรแอตแลนติกของประเทศบราซิลที่ยังหลงเหลืออยู่เอาไว้ให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุด

มนัส สุวรรณ และคณะ(2541) ได้ศึกษาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ณ วัดพระธาตุคอกสุเทพธรรมหาวิหาร ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ คณะกรรมการวัด พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยว คือ อยู่ใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ซึ่งประกอบด้วยพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศ น้ำตก หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง(บ้านคอกปุย) อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย และวัดพระธาตุคอกสุเทพ ได้รับการยอมรับว่าเป็นศูนย์กลางของระบบส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังมีระบบนิเวศต่างๆสวยงาม เช่น ป่าไม้ เหมาะสำหรับการเดินป่า แต่ปัญหาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการคือ ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ความเสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวและระบบการบริหารจัดการ มีความขัดแย้งกันระหว่างหน่วยงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการและองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้มีบทบาทในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้เลย

มนัส สุวรรณ และคณะ(2541) ได้ศึกษาการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยว แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี มีหน่วยราชการที่รับผิดชอบคือ กรมศิลปากร พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการคือ พิพิธภัณฑ์แห่งชาติบ้านเชียง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รู้จักกันดีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้รับการจดทะเบียนเป็นมรดกโลก ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการระดับจังหวัด มีการผลิตสินค้าหัตถกรรมเป็นสินค้าที่ระลึกของประชาชน โดยเลียนแบบภาชนะดินเผาของบ้านเชียง ส่วนปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว คือ ปัญหาสภาพสิ่งแวดล้อมบางแห่ง ยังรกรุงรัง ปัญหาขาดแคลนรถโดยสารสาธารณะบริการ และปัญหาการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวมีน้อยเกินไป อนึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้แต่อย่างใด

จิรายุ ทองขาวอ่อน(2537) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในจังหวัดลำพูน พบว่า อายุ รายได้ของครัวเรือน พื้นที่ถือครอง สมาชิกในครอบครัว ตำแหน่งทางสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร ยกเว้น เพศ และระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร

ฉอ้าน วุฑฒิกกรรมรักษา(2536) ศึกษาเรื่องปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้าร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท พบว่า

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจ ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน แต่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม
2. สถานภาพทางสังคม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือผู้นำท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าประชาชนธรรมดาทั่วไป
3. ความแตกต่างกันในเรื่องเพศ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน คือเพศชายเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง
4. ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ความสะดวกสบายในการคมนาคมขนส่ง รองลงมาคือต้องการพัฒนาหมู่บ้าน ต้องการมีงานทำ
5. บุคคลที่ชักชวนให้เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
6. ประชาชนทราบเรื่องโครงการจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
7. สาเหตุที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม เพราะมีงานอื่นทำอยู่แล้ว ไม่มีเวลา ไม่ว่าจะ มีธุรกิจในการครอบครัว

ธวัช เบญจาทิกุล(2529) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมของ ชาวเขาในการพัฒนา กรณีศึกษา : หมู่บ้านชาวเขาระยะเลิกการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างของ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2527 ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย

ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การเสพฝัน

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ การครอบครองปัจจัยการผลิต

ปัจจัยทางด้านการเมือง ได้แก่ สถานภาพทางสังคม ความเชื่อในตัวผู้นำ

ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษาถิ่นภาคเหนือ การรับข่าวสารจากภายนอก

ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม ได้แก่ การยอมรับแบบอย่าง ความต้องการรางวัล

สุจินต์ คาววิระกุล(2528) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนใน โครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิกการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัด นครสวรรค์ ประจำปี 2527 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมได้แก่ ตำแหน่งทางสังคมใน หมู่บ้าน การรู้สึกว่าคุณเองมีความสำคัญต่อหมู่บ้าน และการมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วม กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ความต้องการเกียรติ การได้รับการชักชวนจากกรรมการหมู่บ้าน นายอำเภอ และพัฒนากรอำเภอ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ส่วน เพศ อายุ อาชีพ รายได้ การเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน ความคาดหวังต่อรางวัลการประกวดหมู่บ้าน และ ความต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้าน ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน โครงการพัฒนาหมู่บ้าน จึงได้มีข้อเสนอแนะว่าการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและ ความต้องการของตนเองได้อย่างถ่องแท้ และเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการยอมทำให้โครงการ ที่ดำเนินการต่อมาจะได้อยู่ในลักษณะเพื่อตัวประชาชนเองเป็นหลัก ประชาชนจะได้มีความรู้สึก ห่วงเห่นและทำโครงการนั้นให้ประสบความสำเร็จ

ปฐิติ อาคมานัน มอนซอน และคณะ(2535) ได้ทำการศึกษาเรื่อง โครงการศึกษา ผลกระทบของการท่องเที่ยวแบบเดินป่าต่อสถานะแวดล้อมและประชาชนในท้องถิ่น ในจังหวัด เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าประโยชน์สำคัญจากการท่องเที่ยวแบบเดินป่า คือการที่ประชาชนใน ท้องถิ่นได้รับโอกาสในการประประจบอาชีพและมีรายได้ แต่ก็มีผลเสียทางด้านกายภาพและ ด้านสังคมวัฒนธรรม การเกิดความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อม จึงมีข้อเสนอแนะว่าควรเสนอให้มี นโยบายในระดับชาติและระดับภูมิภาคในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงานของรัฐที่ เกี่ยวข้องร่วมกับหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งให้มีการณรงค์เพิ่มพูนความรู้แก่ประชาชนใน ท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวยเพื่อส่งเสริมให้มีความตระหนักถึงส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม

2.9 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่รวบรวมมาได้กำหนดแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ ไว้ดังนี้

การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดีและควรได้รับการสนับสนุน เนื่องจากเป็นการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น อันมีโอกาที่จะเกิดผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น จึงควรเป็นสิทธิของคนในท้องถิ่นที่จะตัดสินใจ บริหารและจัดการ

แต่รูปแบบการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นจะต้องเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์(Conservation Tourism) โดยมีเป้าหมายที่จะหาประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวทั้งในแง่ที่จะให้เกิดการจ้างงาน เกิดรายได้ และการพัฒนาคนและสิ่งสาธารณูปโภคสาธารณูปการในท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่อยู่ภายใต้ขีดความสามารถที่จะรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การกระจายประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวไปสู่คนกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของรายได้ หรือการใช้สิ่งสาธารณูปโภคสาธารณูปการ หรือสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ จะต้องเป็นธรรมและทั่วถึง โดยเปิดโอกาสให้คนกลุ่มต่างๆทั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งทางตรงและทางอ้อม และทั้งที่ไม่ได้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการใช้ทรัพยากรและการกระจายประโยชน์ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างคนกลุ่มต่างๆในท้องถิ่น และได้รับความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น

แต่เนื่องจากคนในท้องถิ่นมักจะขาดความรู้ทั้งด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการบริหารองค์กร ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จะต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกทั้งในรูปแบบของข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรม และการจัดประชุมสัมมนาและดูงาน

บทที่ 3

ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาและการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว ในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาถ้ำเชียงดาว

3.1 ประวัติ

ถ้ำเชียงดาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่รู้จักกันตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ 2495 แต่ในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีการบริการไกด์ถือตะเกียงนำทาง ดังนั้นนักท่องเที่ยวหากไม่นำไฟฉายมาด้วยก็จะมาซื้อได้ที่หน้าถ้ำจากลุงเขียว กะลาสี ซึ่งทำขึ้นโดยนำไม้ไผ่(ไม้ซาง) มาผ่าซีกและตากแห้ง มีขนาดยาวท่อนละประมาณ 150 เซนติเมตร แล้วมัดรวมกันมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6 เซนติเมตร และขายในราคามัดละ 1 สลึง

วันหนึ่งในปี พ.ศ 2495 มีนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งเดินทางมาที่ถ้ำหลวงเชียงดาว จอดรถยนต์ไว้ที่ลานจอดรถแล้วเข้าไปเที่ยวในถ้ำ จนกระทั่งเย็นหลวงพ่อดองคำซึ่งเป็นเจ้าอาวาสในขณะนั้น ได้สังเกตเห็นว่ายังมีรถยนต์จอดอยู่ คาดว่าอาจมีนักท่องเที่ยวหลงเหลืออยู่ในถ้ำ จึงให้ลูกแก้วซึ่งเป็นลูกศิษย์ที่คอยรับใช้นาคะเถียงเจ้าพายุเข้าไปตามหา และนำนักท่องเที่ยว ซึ่งหลงทางเนื่องจากแสงสว่างไม่พอและควันจากไฟเข้าตา เมื่อนักท่องเที่ยวออกมาจากถ้ำแล้ว จึงได้แนะนำต่อเจ้าอาวาสว่าควรใช้ตะเกียงเจ้าพายุแทน ซึ่งทำให้เกิดการบริการนักท่องเที่ยวโดยใช้คนนำทางพร้อมตะเกียงเจ้าพายุนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ในปีพ.ศ 2501 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังวัดถ้ำเชียงดาว หลวงพ่อดองคำคิดว่าต่อไปในอนาคตจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาเที่ยวถ้ำเชียงดาว จึงได้ซื้อเครื่องปั่นไฟมาใช้ และติดตั้งเสาไฟฟ้า สายไฟฟ้าและดวงไฟเฉพาะในถ้ำพระนอน มีความยาวประมาณ 360 เมตร ซึ่งใช้มาจนถึงปีพ.ศ 2520 แล้วจึงเปลี่ยนเป็นใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สำหรับตะเกียงนั้นใช้สำหรับเข้าชมถ้ำแก้ว ถ้ำม้า และถ้ำลับแล

สำหรับการบริหารจัดการนั้น ไกด์ที่ทำหน้าที่ถือตะเกียงนำทางได้จัดการบริหารกันเองโดยแบ่งรายได้ให้กับวัด จนกระทั่งในปีพ.ศ 2524 คณะกรรมการวัดถ้ำเชียงดาวจึงได้ร่วมกับท่านพระครูบุญมา ร่วมจัดการและบริหาร(คณะกรรมการวัดถ้ำเชียงดาวมีมาก่อนปี พ.ศ 2524 แต่เพิ่งมาเข้าร่วมในการบริหารจัดการในปี พ.ศ 2524)

3.2 สภาพปัจจุบัน

3.2.1 ที่ตั้งและการเข้าถึง

ถ้ำเชียงดาวตั้งอยู่ในเขตบ้านถ้ำ หมู่ที่ 5 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงดาว (ห่างจากตัวเมืองเชียงดาวประมาณ 78 กิโลเมตร) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้สะดวกทั้งโดยการขับรถส่วนตัวและรถโดยสารสาธารณะ(แผนผังที่ 1)

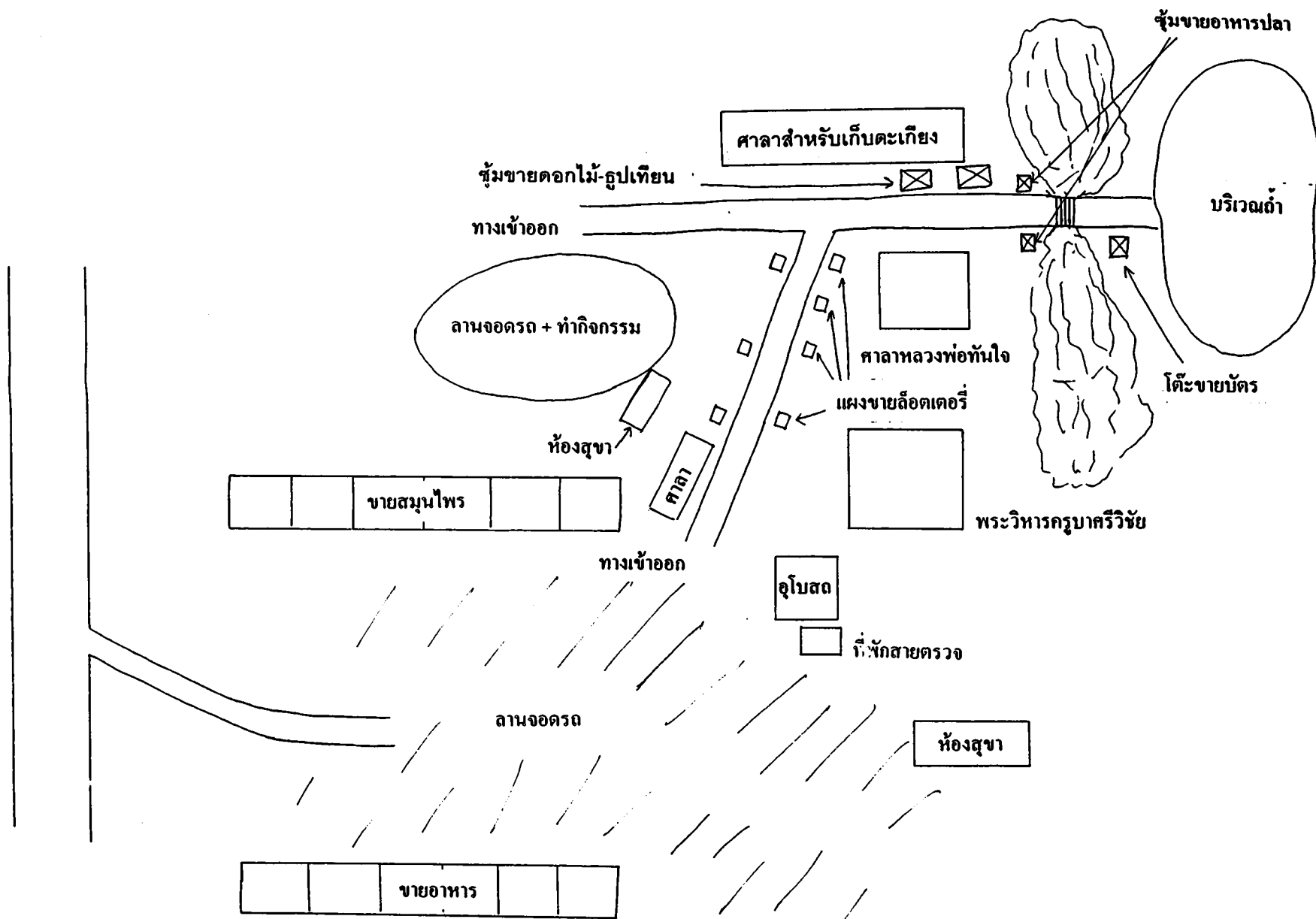
เนื่องจากถ้ำเชียงดาวตั้งอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยว จึงมีนักท่องเที่ยวแวะเข้าชมตลอดปี โดยในระหว่างเดือนธันวาคม-มกราคม และเดือนเมษายน เป็นเดือนที่มีนักท่องเที่ยวเข้าชมมากถึงประมาณ 20,000 คนต่อเดือน

3.2.2 สภาพทั่วไปภายนอกถ้ำ

จากถนนสาธารณะจะเป็นลานจอดรถ ซึ่งล้อมรอบด้วยร้านค้า มีทั้งร้านขายอาหาร ขายของที่ระลึกและขายสมุนไพร แล้วถึงเข้าสู่ภายในวัด ซึ่งมุมด้านหนึ่งของวัดจะเป็นทางเข้าถ้ำ ระหว่างทางจากกลุ่มร้านค้าสู่ปากถ้ำจะมีร้านขายผลิตภัณฑ์ทางทำ พระวิหาร ศาลา ร้านขายอาหาร ปลา ร้านขายรูปเทียนดอกไม้ จนถึงโต๊ะเก็บค่าเข้าชมถ้ำ(ค่าบำรุงไฟฟ้า) สภาพทั่วไปสะอาดเรียบร้อย สภาพปัญหาที่พบคือ การจอดรถไม่ค่อยเป็นระเบียบ เนื่องจากไม่มีการแบ่งพื้นที่สำหรับรถประเภทต่างๆและและแบ่งช่องสำหรับจอดรถอย่างชัดเจน และจากกลุ่มร้านค้าเข้าสู่วัดเป็นทางเข้าแคบๆไม่ชัดเจน ที่บริเวณปากถ้ำมีป้ายแสดงข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภายในถ้ำเพียงแผนที่ 2 แผ่น ในบริเวณข้างเคียงมีพิพิธภัณฑ์แสดงสิ่งของเครื่องใช้เก่าๆแต่ไม่ได้เปิดให้ชม

3.2.3 สภาพทั่วไปภายในถ้ำ

ในถ้ำเชียงดาวแยกเป็นหลายถ้ำ ประกอบด้วย ถ้ำพระนอน ถ้ำม้า ถ้ำแก้ว ถ้ำน้ำ เฉพาะในถ้ำพระนอนมีการติดตั้งโคมไฟฟ้าและมีพระพุทธรูป สภาพภายในถ้ำพระนอนไม่เป็นธรรมชาติ เนื่องจากถูกตัดแปลงโดยขาดความรู้ โดยการใช้ปูนซีเมนต์ก่อสร้างทางเท้า-สะพาน เสาไฟฟ้า สายไฟฟ้า ดวงไฟไม่ได้รับการออกแบบติดตั้งให้เรียบร้อย ทำให้เกิดภาพที่ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติภายในถ้ำ สภาพหินงอกหินย้อยที่เหลืออยู่ในปัจจุบันไม่สวยงาม เนื่องจากมีคราบดินจับ

แผนผังที่ 1 แสดงบริเวณภายนอกถ้ำเชียงใหม่

รูปภาพที่ 1 แสดงป้ายชี้ทางไปสู่ปากอ้าเชียงดาว เป็นป้ายชั่วคราว ทำด้วยกระดาน

**รูปภาพที่ 2 แสดงสภาพที่จอดรถ เป็นลานดิน ไม่มีการตีช่องสำหรับจอดรถและ
ไม้แยกประเภทรถ**

รูปภาพที่ 3 แสดงสภาพร้านอาหารตั้งอยู่บนด้านหนึ่งของลานจอดรถ

รูปภาพที่ 4 แสดงสภาพร้านขายสมุนไพร และของใช้ตั้งอยู่บนอีกด้านหนึ่งของลานจอดรถ

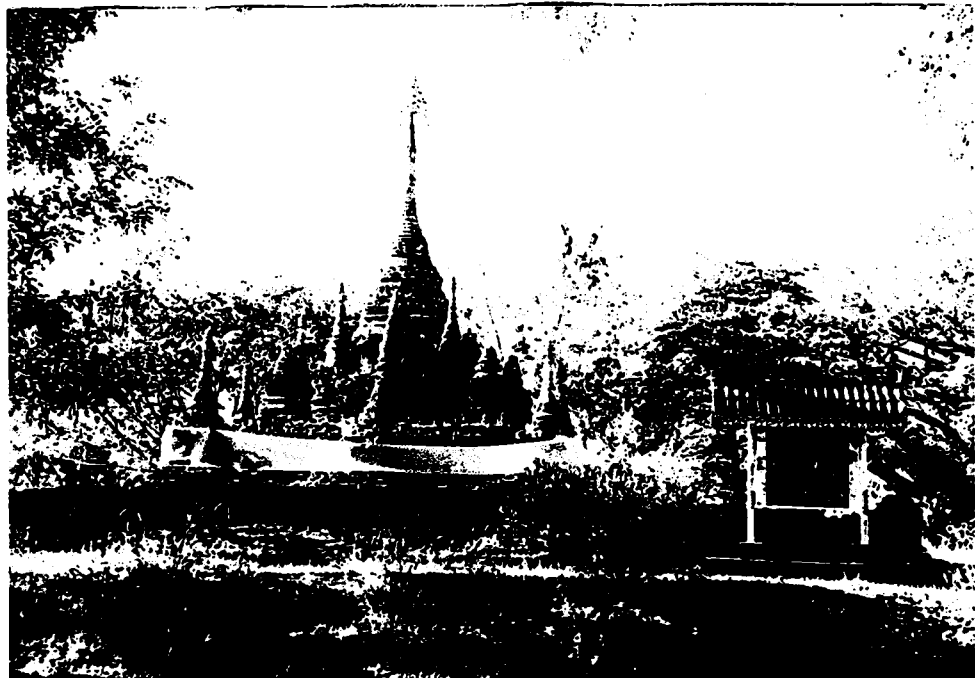
รูปภาพที่ 5 แสดงสภาพทางเข้าถ้ำ ซึ่งควรได้รับการปรับปรุงให้สวยงามยิ่งขึ้น

รูปภาพที่ 6 แสดงสภาพทางเท้าซึ่งผ่านห้องสุขาและแผงลอยขายของไปสู่อำเภอ

รูปภาพที่ 7 แสดงศาลาหลวงพ่อทันใจ ตั้งอยู่ใกล้ปากถ้ำ เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวจำนวนมากสักการะ

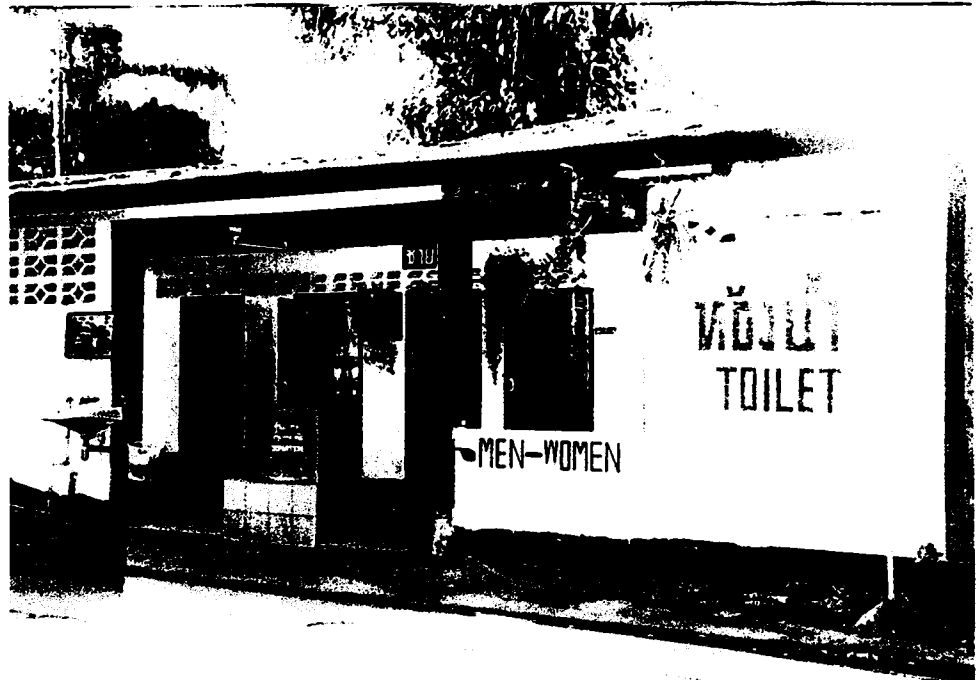
รูปภาพที่ 8 แสดงสภาพเจดีย์ ซึ่งควรได้รับการปรับปรุง จะเป็นสถานที่ที่มีศักยภาพดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม

รูปภาพที่ 9 แสดงสภาพพระวิหาร ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นทางที่จะไปสู่ปากอ้า

รูปภาพที่ 10 แสดงสภาพปากทางเข้าอ้า มีร้านขายดอกไม้รูปเทียน และอาหารปลา

รูปภาพที่ 11 แสดงสภาพห้องสุขา

รูปภาพที่ 12 แสดงบริการโทรศัพท์ตั้งอยู่หน้าปากทางเข้าอ้า

รูปภาพที่ 13 แสดงสภาพที่พัคสายตรวจของตำรวจที่เข้ามาตรวจเป็นครั้งคราว

รูปภาพที่ 14 แสดงสภาพาชนะรองรับขยะ

กฎของวัดที่เป็นเอก

กฎเกณฑ์ในวัดนี้ต้องทำกิจวัตรที่เป็น (ตัวหนังสือที่ห่อหุ้ม
 กฎเกณฑ์ - เกวรายจำพรรษาว่ากันตั้งย้ายสิ่งใดก็ตาม (ตามตัว
 กฎเกณฑ์ - เกวรายพัดเป็นนอกคตตกพักได้ ๗ วัน (๗ หน้าสี่สีก็
 กฎเกณฑ์ - เกวรายไม่เกิน 5 รูป (พระหลักสั่งการวัดไม่วัน นิดชอมทั้งวัน
 กฎเกณฑ์ - เกวรายที่มาขอพักต้องมาขออนุญาตทำ - ออก (ในเขตวัด)
 กฎเกณฑ์ - เกวรายเข้าสังฆคตต้องนั่งหมั้นหมอนกัน
 กฎเกณฑ์ - เกวรายมารวมกันหนึ่งในเวลาเอหกประสงค์

รูปภาพที่ 15 แสดงกฎระเบียบของวัด

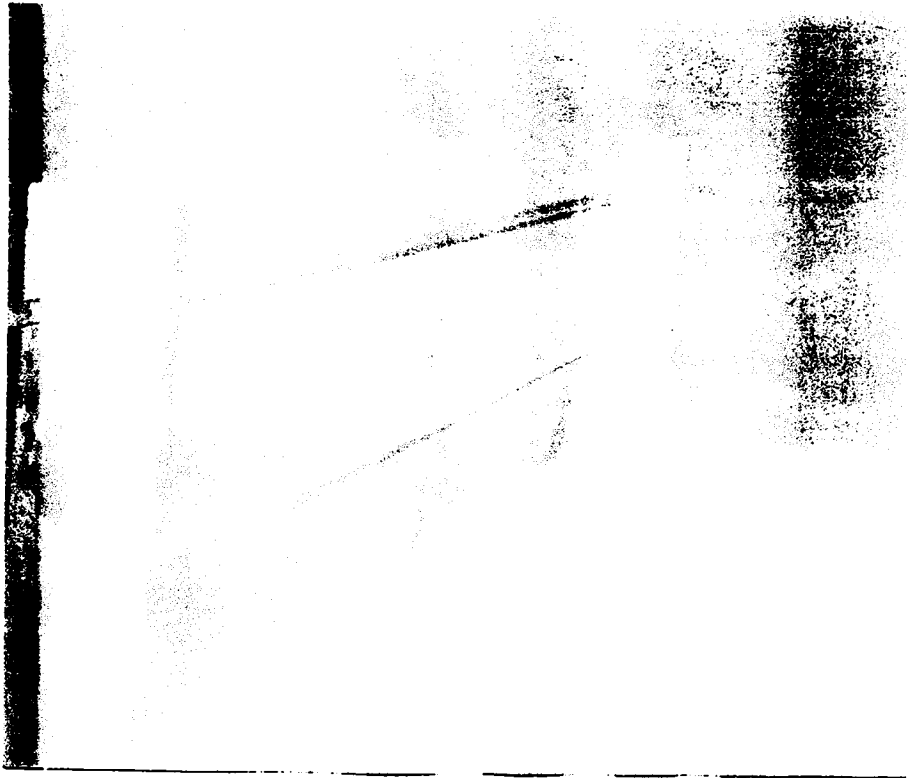
ประกาศ วัดที่เป็นเอก

ด้วย ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบของทางวัด เพื่อไม่ให้มีสิ่งผิดวินัยในเชิงของศาสนาและของ
 ทาง
 โดยสายทาง จากที่ผู้ฝ่าฝืนเช่นนั้นแห่งของการ โทษสั่งพักงาน 6 เดือน หรือ
 ฆราวาส โดยขานให้สงฆ์ได้แก่สงฆ์ด้วย โศภณของศาสนาและได้รับ
 สั่งพักงาน 6 เดือน หรือสั่งออกไป
 ของสงฆ์ที่ฝ่าฝืนหรือจากแก่ที่สงฆ์ในเชิงของศาสนาและ สั่งพักงาน 1 ปี
 คณะกรรมการวัดที่เป็นเอก

- กติการับชม ประทานของคณะสงฆ์**
1. เวลาชมของคณะสงฆ์ 8.00 น. - 8.30 น.
  2. ใช้บัตรชมของคณะสงฆ์และ ลงไว้ในพระศานตคหรั้ง ในบ้านพัก
 งาน (บ้านสงฆ์และงาน).
  3. คนที่ไปชมให้สงฆ์ของคณะสงฆ์ในพระศานต คหรั้ง 8.00 น. ห้ามปิดท้าย
 สักวันหนึ่ง (หากสงฆ์ไม่ชมสงฆ์).
  4. ถ้าสงฆ์ชมในพระศานตคหรั้ง ผู้ใดฝ่าฝืนจะลงโทษด้วยศานตคหรั้ง และให้สงฆ์
 ไล่ออกจากบ้าน ศานตคหรั้ง 3 ครั้ง ถ้าตั้งพัก 3 เดือนขึ้นไป.

รูปภาพที่ 16 แสดงกฎระเบียบของเจ้าหน้าที่ถือตะเกียง

รูปภาพที่ 17 แสดงสภาพสะพานในอำเภอซึ่งไม่ได้รับการออกแบบให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

รูปภาพที่ 18 แสดงสภาพประตูเข้าอำเภอพระนอน

รูปถ่ายที่ 19 แสดงสภาพการติดตั้งไฟฟ้าภายในถ้ำซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

รูปถ่ายที่ 20 แสดงร่องรอยการขีดเขียนบนผนังถ้ำ

3.3 การบริหารจัดการ

ปัจจุบันถ้าเชิงควาบริหาร โดยคณะกรรมการดำเนินการวัดถ้าเชิงควาซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการการบริหารวัดถ้าเชิงควา(ตารางที่ 1) คณะกรรมการดังกล่าว(ตารางที่ 2) ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร จำนวน 2 คน และคณะกรรมการ 10 คน โดยคณะกรรมการจะมาจาก การเลือกตั้ง(แล้วคณะกรรมการจะเลือกตนเอง 2 คนทำหน้าที่ไวยาวัจกร) กรรมการจะแบ่งออกเป็น 5 หมวด หมวดละ 2 คน แต่ละหมวดสามารถเสนอชื่อที่คนก็ได้ไม่จำกัด คณะกรรมการมีอายุการทำงานครั้งละ 2 ปี (เดิม 1ปี) หน้าที่หลักของกรรมการก็คือ ประจำอยู่ที่โต๊ะขายบัตรค่าเช่าชมถ้า(ค่าไฟฟ้า) โดยจะได้ค่าตอบแทนวันละ 120 บาท (เฉพาะวันที่เป็นเวรมาทำหน้าที่ขายบัตร) โดยจะแบ่งเป็น 5 เวน ปฏิบัติงานในวันจันทร์-ศุกร์ สำหรับวันเสาร์-อาทิตย์จะแบ่งเวรเป็น 2 ชุด ชุดละ 5 คน มีไวยาวัจกร 2 คน ผลัดเปลี่ยนกันมาคนละวัน สำหรับอัตราค่าเช่าชมถ้า(ค่าไฟฟ้า)นั้น ปัจจุบันสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยคนละ 5 บาท และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศคนละ 10 บาท การบริหารจัดการถ้าเชิงควาได้แบ่งออกเป็นหลายฝ่าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ฝ่ายทะเบียน ซึ่งมีสมาชิกกลุ่มใหญ่ที่สุด คือ 90 คน ซึ่งทุกคนจะต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในท้องถิ่น โดยแต่ละบ้านสามารถส่งสมาชิก 1 คนเข้าทำงานนี้ได้ การดำเนินการแบ่งเป็น 2 เวน คือ เวน 1 และ เวน 2 ซึ่งจะทำงานสลับกันวันเว้นวัน แต่ละเวรใครจะมาหน้าทะเบียนก่อน 8 โมงเช้าจะต้องมาลงชื่อที่กระดาน พอถึงเวลา 8.00 น. หัวหน้าแผนกทะเบียนจะกดกริ่ง ก่อนกดกริ่งจะมีการวางหมายเลขของแต่ละคนซึ่งเป็นหมายเลขประจำตัวตามรายชื่อที่มีอยู่ก่อนแล้ว จากนั้นจะจับสลากเลขตามลำดับก่อนหลังที่มาลงชื่อ เพื่อเรียงลำดับในการให้บริการทะเบียน พอกดกริ่งแล้วคนคนที่มาไม่ทันจะเป็นชื่อที่อยู่ปิดท้าย คนที่ลงชื่อแล้วจะต้องอยู่ภายในบริเวณวัดในตอนจับสลากมิฉะนั้นจะถูกเลื่อนให้ไปอยู่ปิดท้าย จากนั้นมาจดไว้เป็นบันทึกประจำวันและเขียนชื่อบนกระดาน ถ้าคนที่มีชื่อบนกระดานแล้วไม่มาปฏิบัติงานจะต้องโดนปรับ 20 บาท ไปเป็นเงินกองกลาง เงินค่าบริการทะเบียนเที่ยวละ 100 บาท จะแบ่งเป็นส่วนๆดังต่อไปนี้

- 20 บาทให้วัด
- 40 บาทให้คนถือทะเบียนในเที่ยวนั้น
- 40 บาทเข้ากองกลาง(เงินส่วนนี้จะรวมกับเงินรางวัลที่ได้ในแต่ละวันจากนั้นนำมา

รวมกัน แล้วหารแบ่งกันในเวลาประมาณ 16.00 – 17.00 น.ของแต่ละวันในอัตราที่ทำกันทุกคน รวมทั้งคนที่มาลงชื่อแต่ไม่ได้ให้บริการในวันนั้นด้วยเนื่องจากนักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย) นอกจากนี้ในวันจันทร์-ศุกร์ จะหักอีกคนละ 1 บาทต่อวันเพื่อนำไปเข้ากลุ่ม สำหรับกิจกรรมส่วนรวมในวันเสาร์-อาทิตย์จะหักคนละ 2 บาทต่อวัน และวันเทศกาลจะหักคนละ 5 บาทต่อวัน

ตาราง 1 แสดงคณะกรรมการบริหารวัดถ้ำเชียงดาว

รายนามคณะกรรมการบริหารวัดถ้ำเชียงดาว	ตำแหน่ง
1. เจ้าคณะอำเภอเชียงดาว	ประธานกรรมการ
2. รองเจ้าคณะอำเภอเชียงดาว	กรรมการ
3. เจ้าคณะตำบลเชียงดาว เขต 1	กรรมการ
4. เจ้าคณะตำบลเชียงดาว เขต 2	กรรมการ
5. เจ้าคณะตำบลเมืองคอน	กรรมการ
6. เจ้าอาวาสวัดถ้ำเชียงดาว	กรรมการ
7. นายอำเภอเชียงดาว	กรรมการ
8. ปลัดอาวุโสอำเภอเชียงดาว	กรรมการ
9. ผู้กำกับการตำรวจภูธรอำเภอเชียงดาว	กรรมการ
10. หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าวัดถ้ำเชียงดาว	กรรมการ
11. กำนันตำบลเชียงดาว	กรรมการ
12. ผู้ใหญ่บ้านบ้านถ้ำ	กรรมการ
13. ไวยาวัจกรวัดถ้ำเชียงดาว	กรรมการ
14. ศึกษาธิการอำเภอเชียงดาว	กรรมการและเลขานุการ
15. ผู้ช่วยศึกษาธิการอำเภอเชียงดาว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ตารางที่ 2 แสดงคณะกรรมการดำเนินการวัดถ้ำเชียงดาว

คณะกรรมการดำเนินการวัดถ้ำเชียงดาว	
1. เจ้าอาวาส	
2. ไวยาวัจกรวัดถ้ำเชียงดาว	(ผู้ทำบัญชี)
3. ไวยาวัจกรวัดถ้ำเชียงดาว	
4. อนุกรรมการ	(เวรวันจันทร์)
5. อนุกรรมการ	(เวรวันจันทร์)
6. อนุกรรมการ	(เวรวันอังคาร)
7. อนุกรรมการ	(เวรวันอังคาร)
8. อนุกรรมการ	(เวรวันพุธ)
9. อนุกรรมการ	(เวรวันพุธ)
10. อนุกรรมการ	(เวรวันพฤหัสบดี)
11. อนุกรรมการ	(เวรวันพฤหัสบดี)
12. อนุกรรมการ	(เวรวันศุกร์)
13. อนุกรรมการ	(เวรวันศุกร์)

* เสาร์-อาทิตย์ เวรรวม

รูปภาพที่ 21 แสดงบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดถ้ำเขียงดาว ซึ่งจัดทำขึ้นทุกเดือน และติดตั้งไว้บริเวณหน้าถ้ำ

ถ้าเป็นเศษหารไม่ลงตัวจะนำเข้ากองกลาง สำหรับเงินส่วนแบ่งต้องมารับเองห้ามรับแทนรับฝาก
ยกเว้นกรณีทางวัดหรือกลุ่มมีกิจกรรมต้องไปทำสามารถรับเงินที่หลังได้

สำหรับบริเวณวัดในส่วนที่เป็นที่ปฏิบัติงานตะเกียงจะมีคนมาทำงานประจำ 4 คน ซึ่ง
4 คนนี้มีสิทธิ์มานำตะเกียงทุกวัน แต่ต้องดูแลทำความสะอาดในถ้ำ เก็บขยะทุกชิ้น ถ้าช่วงเทศกาลจะ
จ้างพิเศษมีเงินสมนาคุณเพิ่ม คนที่จะทำหน้าที่นำตะเกียงต้องเป็นคนในท้องถิ่น หรือถ้าเป็นคนอื่น
จะต้องข้ายทะเบียนมาก่อน อีกทั้งเมื่อมาสักทำหน้าที่ถือตะเกียงจะต้องมีการทดสอบเส้นทางเดิน
ภายในถ้ำและจุดที่จะต้องบรรยายโดยประธานตะเกียง จากนั้นต้องมาทดสอบมารยาทในการนำทาง
ด้วย

สำหรับกฎระเบียบอื่นๆรวมทั้งบทลงโทษที่ทางวัดระบุไว้สำหรับเจ้าหน้าที่ถือตะเกียง
ในกรณีที่นักท่องเที่ยวมาแจ้ง มีดังนี้

1. ส่งไม่ถึงปลายทาง ตามที่ตกลงกันไว้กับนักท่องเที่ยว โทษสั่งพักงาน 6 เดือนหรือ
ตลอดปี
2. ขาดมารยาท โดยกล่าววาจาไม่สุภาพกับนักท่องเที่ยว ทำให้คิวของตนเองได้รับความ
เสียหายมีโทษสั่งพักงาน 6 เดือน หรือตลอดไป
3. เรียกร้องค่าตอบแทนเพิ่มเติมจากนักท่องเที่ยวในคิวของตนเองมีโทษพักงาน 1 ปี
หรือตลอดไป

รายละเอียดสำหรับการปฏิบัติงานประจำของคณะตะเกียงมีดังต่อไปนี้

1. เวลาจับฉลากตะเกียง 8.00-8.30 น.
2. ให้เจ้าหน้าที่ถือตะเกียงเขียนชื่อตนเองลงไว้ในกระดานทุกครั้งในวันเวลาที่ทำงาน
(ห้ามไม่ให้มีการเขียนแทนแทน)
3. บุคคลใดไม่ได้ลงชื่อตนเองไว้ในกระดานก่อน 8.00 น. ต้องปิดท้ายสำหรับวันนั้น
(ช่วงเทศกาลไม่มีการจับฉลาก)
4. ห้ามดื่มสุราในเวลาทำงาน ผู้ใดฝ่าฝืนเฉพาะวันนั้นถูกตัดออก และไม่มีสิทธิ์ได้รับ
ส่วนแบ่ง หากถูกเตือนถึง 3 ครั้ง จะถูกสั่งพักอย่างน้อย 3 เดือน
5. ผู้ใดไม่ได้ใส่ป้ายหรือใส่แล้วแต่ไม่ติดป้ายขณะทำงานจะถูกปรับ 20 บาท
6. ผู้ใดละทิ้งหน้าที่จะถูกปรับ 20 บาท ในวันเดียวกันนั้นหากผู้ใดถูกปรับถึง 2 ครั้งจะ
ถูกตัดออกโดยไม่ได้รับส่วนแบ่ง
7. ภายใน 1 เดือน หากผู้ใดถูกปรับถึง 3 ครั้ง ครั้งที่ 3 จะถูกตัดออกโดยไม่ได้รับ
ส่วนแบ่ง หากได้รับก็จะได้รับในเที่ยวของวันนั้นเพียงเท่านั้น

8. หลังจากกคกริ่งเรียกคิดเงินส่วนแบ่งประจำวันผ่านไปประมาณ 1 ชั่วโมง หากผู้ใดไม่มารับถือว่าสละสิทธิ์ เงินของคนนั้นจะเข้าส่วนกลางทันที กลุ่มคณะตะเคียงจะมีสมุดเล่มเก็บเงินพิเศษจรายละเอียดไว้

9. เงินส่วนแบ่งของทุกคนต้องมารับด้วยตนเอง ห้ามฝากหรือให้คนอื่นมารับแทน ยกเว้นกรณีที่ทางวัดหรือคณะตะเคียงจัดให้ไปทำงานส่วนอื่นๆที่เกี่ยวกับกิจกรรมส่วนรวม

10. ห้ามใส่กางเกงลายดอก หรือออกลายอย่างอื่น หรือขาสั้นจนมากเกินไปมาทำงาน

ฝ่ายร้านค้า ผู้ที่มาเช่าที่ขายของจะเป็นคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านทั้งหมด โดยในส่วนของร้านอาหารจะจ่ายค่าเช่าปีละ 1,500 บาท แพงลอย ปีละ 100 บาท แต่ฝั่งขวาเก็บ 150 บาท เงินค่าเช่าจะรวมค่าน้ำค่าไฟด้วย สำหรับในช่วงเทศกาลผู้ที่ไม่มาขายจะเก็บค่าใช้จ่ายโต๊ะละ 20 บาท ขายได้เท่าใดเป็นของผู้นั้น สำหรับการดูแลทำความสะอาดส่วนอื่นๆของวัด นอกเหนือจากส่วนของแผนกตะเคียงจะเป็นหน้าที่ของภารโรงดูแล

ฝ่ายขายดอกไม้รูปเทียนทองและอาหารปลา สำหรับผู้ที่ประสงค์จะเข้าร่วมหารายได้ แต่ไม่สามารถทำหน้าที่ในการนำตะเคียงได้ เนื่องจากสุขภาพไม่เอื้ออำนวยหรือมีอายุมาก ทางคณะอนุกรรมการจะให้ไปจำหน่ายรูปเทียน ทองคำเปลว ราคาจำหน่ายชุดละ 10 บาท และแบ่งให้ผู้ขายชุดละ 3 บาท ส่วนการขายอาหารปลาก็เช่นเดียวกัน คือ ชุดละ 5 บาท จะแบ่งออกเป็นรายได้ของคนขาย 1.50 บาทต่อชุด เงินส่วนที่เหลือ จะนำเข้าเป็นรายได้ของวัด และในส่วนของรายได้ของคนขาย จะนำเงินที่ขายได้ในแต่ละวันมารวมกันแล้วหารแบ่งเงินตามจำนวนคนที่ขาย

3.4 การจัดการระบบสาธารณูปโภค

3.4.1 การจัดการขยะ

มีนักรถการ โรงในวัดที่คอยทำหน้าที่ดูแลจัดการขยะภายในบริเวณวัด โดยมีถุงสำหรับเก็บขยะตามจุดต่างๆในบริเวณวัดและทำการจัดเก็บในแต่ละวันแล้วนำไปพักไว้รวมกันบริเวณเชิงคอกหลังวัด ประมาณ 2-3 วัน เมื่อได้ปริมาณขยะพอสมควรจึงนำไปเผา ณ ที่โล่งว่างหลังวัด อีกส่วนหนึ่งมีการขุดหลุมฝังกลบโดยสลับไปเรื่อยๆ

3.5 ความช่วยเหลือภายนอก

ปัจจุบันในช่วงเวลาที่ทำการสำรวจ การพัฒนาถ้ำเชียงดาวไม่ได้รับการช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกเลย องค์กรบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่เพียงตรวจสอบบัญชีรายรับ-รายจ่ายซึ่งคณะกรรมการวัดได้จัดทำไว้เป็นรายเดือนเท่านั้น

ที่ผ่านมาในอดีตการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เคยให้งบประมาณผ่านอำเภอเชียงดาวเพื่อมาทำการสำรวจสภาพพื้นที่ภายในถ้ำ(ซึ่งผลจากการสำรวจยังได้ติดตั้งแสงไฟที่บริเวณหน้าถ้ำ) และล่าสุดมหาวิทยาลัยมหิดลได้สอบถามความสนใจที่จะจัดการฝึกอบรมบุคลากรในเรื่องที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ซึ่งคณะกรรมการวัดมีความสนใจ

3.6 โครงการพัฒนา

ปัจจุบันทางวัดกำลังปรับปรุงทางเข้าหลักซึ่งจะเชื่อมต่อระหว่างลานจอดรถและร้านอาหาร

3.7 ปัญหาและความต้องการของคณะกรรมการดำเนินการ

1.ปัญหาสระน้ำที่อยู่บริเวณหน้าถ้ำมักจะลดลงในเวลาหน้าแล้ง ทำให้น้ำหรือสระน้ำบริเวณหน้าถ้ำเชียงดาวส่งกลิ่นเน่าเหม็นรบกวน เนื่องจากน้ำที่ได้มาจากแหล่งน้ำธรรมชาติภายในถ้ำจึงมีปริมาณเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาลและตามธรรมชาติ

2.ปัญหาในเรื่องการปลูกไม้ดอกไม้ประดับภายในบริเวณวัดและบริเวณหน้าถ้ำ ซึ่งทางวัดมีความต้องการให้หน่วยงานราชการให้ความช่วยเหลือในด้านการแนะนำให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่หรือคนสวนที่ดูแลเกี่ยวกับไม้ดอกไม้ประดับภายในวัด ในเรื่องจัดการบำรุงดูแล และรักษาไม้ดอกไม้ประดับเหล่านี้ให้มีสภาพที่ดี แข็งแรง ทนทาน เนื่องจากทางวัดไม่มีความรู้ ทำให้สูญเสียงบประมาณในการดูแลส่วนนี้มากพอสมควร

3.ต้องการให้หน่วยงานไม่ว่าจะเป็นขององค์กรภาครัฐหรือเอกชนเข้ามาช่วยเหลือในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ รวมทั้งไกด์ที่นำทาง โดยให้ความรู้ในเรื่องทักษะของภาษาต่างประเทศ เพื่อใช้ในการทำงานและสามารถบริการนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้อย่างเต็มที่

บทที่ 4

ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาและจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว ในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาดำเมืองออน

4.1 ประวัติ

ดำเมืองออนเป็นดำที่เกิดขึ้นในแหล่งภูเขาหินปูน ตั้งอยู่ในเขตบ้านสหกรณ์ 2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ภูเขาซึ่งเป็นที่ตั้งของดำเมืองออน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของถนนสายคอนจัน-ห้วยแก้ว ภูเขาหินปูนดังกล่าวมีดำอยู่มากมาย เช่น ดำเสือ ดำหมีดำงู ดำคูบ ดำลม ดำเวียง และดำแกลบ ดำเหล่านี้อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน แต่ดำที่สวยงามและน่าท่องเที่ยว คือ ดำไม้สัก ดำข้าว ดำเวียง และดำเมืองออน ดำเมืองออนเดิมมีชื่อว่า ดำนมหาดหรือดำศิลา เมื่อประมาณ ปี พ.ศ 2472-2473 ครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาไทย เป็นผู้นำประชาชนจำนวนมากในการบูรณะปฏิสังขรณ์ดำเพื่อเป็นแหล่งสักการะของพุทธศาสนิกชน ครูบาศรีวิชัยได้มานั่งวิปัสสนากรรมฐานบริเวณดำรวม ทั้งได้ให้มีการสร้าง พระพุทธรูปไว้เหนือดำชื่อพระเจ้าทันใจ(หมายความว่า การสร้างพระพุทธรูปใช้เวลาสั้นมาก คือ สร้างเสร็จภายในวันเดียว เปรียบเทียบเหมือนการสร้างที่ทันอกทันใจ)

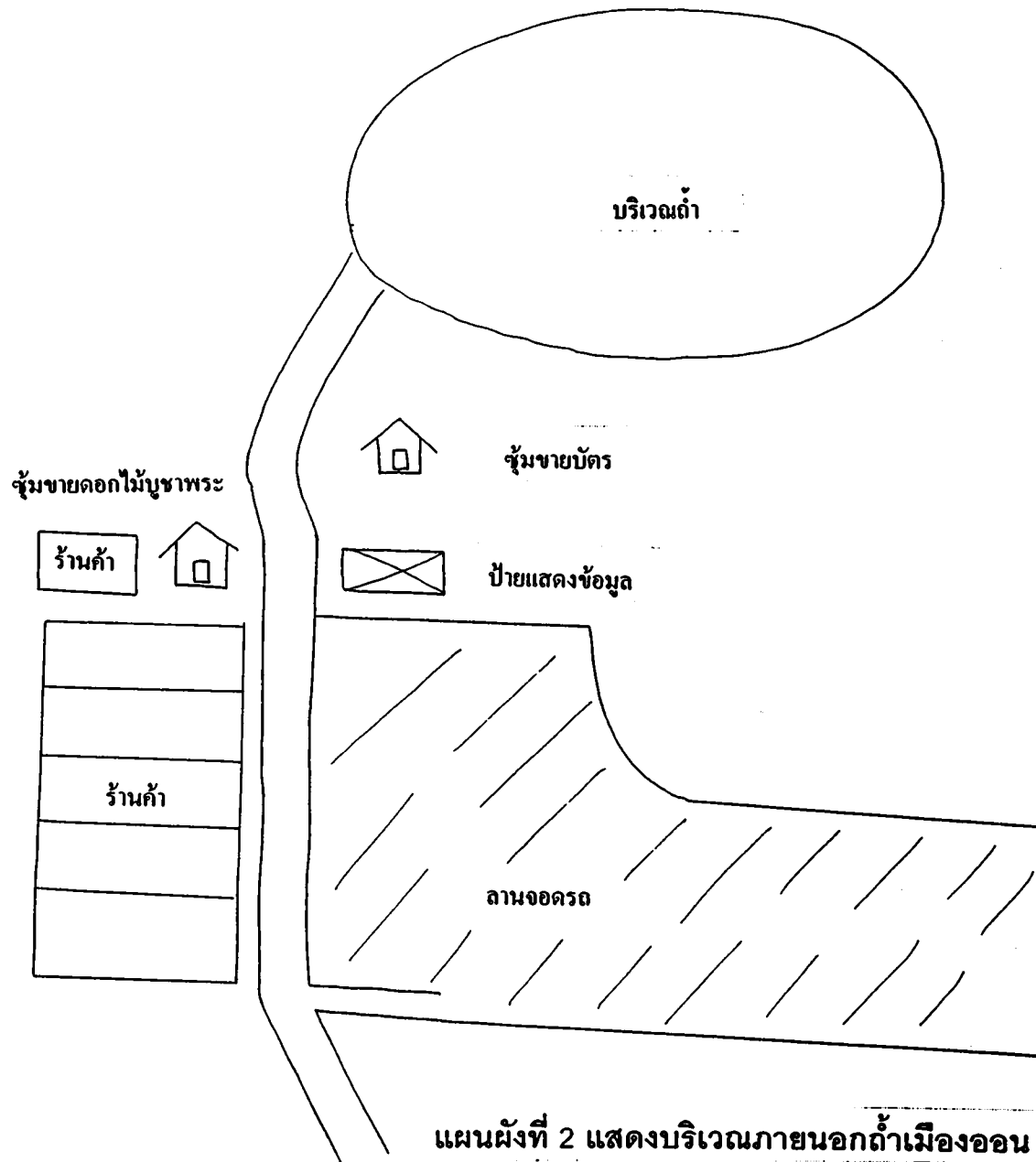
4.2 สภาพปัจจุบัน

4.2.1 ที่ตั้งและการเข้าถึง

ดำเมืองออนตั้งอยู่ในเขตบ้านสหกรณ์ 2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอกิ่งอำเภอแม่ออนประมาณ 3 กิโลเมตร และห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 28 กิโลเมตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกโดยรถยนต์ส่วนตัว(แผนผังที่ 2)

4.2.2 สภาพทั่วไปภายนอกดำ

จากถนนระหว่างอำเภอสันกำแพงกับน้ำพุร้อนสันกำแพงจะมีทางลูกรังแยกเข้าสู่ดำแม่ออน ผ่านวัดดำเมืองออน เข้าไปประมาณ 1 กิโลเมตร จะเป็นลานจอดรถที่รองรับรถได้จำนวนไม่มากนัก พื้นที่จอดรถบางส่วนต้องเสียค่าจอดและบางส่วนไม่ต้องเสียค่าจอดรถ ในบริเวณข้างเคียงเป็นที่ตั้งร้านค้าขายอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึก และมีเจ้าหน้าที่คอยขายบัตรแก่ผู้ที่จะเดินทางเข้าชมดำ

แผนผังที่ 2 แสดงบริเวณภายนอกถ้ำเมืองออน

รูปภาพที่ 22 แสดงสภาพร้านค้าและลานจอดรถบริเวณลานหน้าอ่า

รูปภาพที่ 23 แสดงสภาพร้านค้าและลานจอดรถบริเวณปากทางเดินขึ้นสู่อ่า

รูปถ่ายที่ 24 แสดงสภาพลานโถงหน้าปากทางขึ้นสู่อำ

รูปถ่ายที่ 25 แสดงสภาพร้านขายดอกไม้บูชาพระ และที่เก็บเงินค่าบำรุงไฟฟ้า
สำหรับผู้ที่จะเข้าชมอ่า

รูปภาพที่ 26 แสดงป้ายให้ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว

115/2553
 115/2553

เลขหมู่.....

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

4.2.3 สภาพทั่วไปภายในถ้ำ

ถ้ำเมืองออนเป็นถ้ำขนาดเล็ก มีสิ่งน่าสนใจไม่มากนัก ทางเดินได้รับการปรับปรุงจนเดินได้สะดวกแต่ไม่ค่อยมีสภาพเป็นธรรมชาติ มีไฟฟ้าให้แสงสว่างภายในถ้ำ

4.3 การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการถ้ำเมืองออนปัจจุบันดำเนินการโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านสหกรณ์ 2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่(มีวาระการบริหาร 1ปี) ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

-การจัดเก็บผลประโยชน์

การจัดเก็บผลประโยชน์ของถ้ำเมืองออนในปัจจุบันมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1.ค่าประมูลขายดอกไม้ ปัจจุบันมีร้านขายดอกไม้ให้นักท่องเที่ยวนำไปสักการะพระพุทธรูปในศาลาชมวิวหรือบูชารูปปั้นครุฑาศรีวิชัยหรือจะนำไปบูชาพระธาตุนมผา ทำเป็นกรวยๆ ละ 10 บาท ผู้ที่ขายดอกไม้จะต้องทำการประมูลต่อคณะกรรมการฯ ผู้ที่เสนอราคาสูงที่สุดจะได้รับสัมปทานไปตลอดปี สำหรับในปีก่อนพ.ศ 2543 ผู้ชนะประมูลต้องจ่ายประมาณ ปีละ 14,000 บาท ต่อปี แต่ตั้งแต่ในปีพ.ศ 2543 สูงขึ้นเป็น 17,000 บาทต่อปี วันธรรมดาขายได้โดยเฉลี่ยประมาณ วันละ 100 กว่าบาท แต่ถ้าหากเป็นวันหยุดหรือช่วงเทศกาลสำคัญจะขายได้มากกว่าปกติ

2.ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม บริเวณใกล้กับลานจอดรถด้านติดหน้าผามีจุ่มสำหรับขายอาหารเครื่องดื่ม จำนวน 5 หลัง เชื่อมติดกัน โดยเงื่อนไขสำหรับผู้ที่จะได้ มาขายของตามกระท่อมเหล่านี้ก็คือ ต้องเป็นคนในหมู่บ้าน บ้านสหกรณ์ 2 และการจะได้หรือไม่ได้สิทธิ์ขายของในแต่ละปีก็ต้องจับฉลาก ในปีพ.ศ 2543 ได้มีการกำหนดให้ผู้ที่ยขายของต้องเสียค่าเช่าจุ่มปีละ 600 บาท มีทั้งหมด 5 จุ่ม ทำให้มีรายได้ 3,000 บาทต่อปี การจับฉลากนี้จะทำปีละครั้ง

3.การขายบัตรเข้าชมถ้ำ ก่อนเดือนเมษายน ปีพ.ศ 2542 เก็บค่าเข้าชมถ้ำคนละ 5 บาท โดยบัตรที่มาจากผู้ใหญ่บ้านจะเป็นคนจัดพิมพ์ให้ต่อมาเมื่อเดือนเมษายน 2542 ทางคณะกรรมการหมู่บ้านมีความเห็นว่าควรเก็บคนละ 10 บาท ปัจจุบันได้จัดให้มีคนขายบัตร 2 คนต่อ 15 วัน สำหรับรายได้จากการขายบัตรได้ไม่ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อเดือน ทุกๆ15วันจะต้องมีการตรวจสอบบัญชีและนำเงินเข้าธนาคาร สำหรับอัตราค่าจ้างคนขายบัตรและเจ้าหน้าที่ที่ปากถ้ำจะจ่ายคนละ 700 บาท ต่อ15วัน รวมค่าใช้จ่าย 2,800 บาทต่อเดือน โดยคนขายบัตรและเจ้าหน้าที่ที่ปากถ้ำจะต้องเป็นคนในหมู่บ้านสหกรณ์ 2 เท่านั้น

4.ค่าจอดรถ อัตราค่าจอดรถ เก็บจากรถจักรยานยนต์คันละ 10 บาท และรถยนต์คันละ 20 บาท การคัดเลือกผู้ที่จัดเก็บค่าจอดรถจะมีโดยการจับฉลากซึ่งทุกคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน

สหกรณ์มีสิทธิในการยื่นขอสมัครเข้าจับฉลาก โดยคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ตั้งราคาไว้ว่าผู้ใด สิทธิจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียม 3,000 บาทต่อปี

อาจกล่าวได้ว่ารายได้หรือผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวถ้ำเมืองออน มาจากการจัดเก็บ ค่าธรรมเนียมตามที่กล่าวมาข้างต้น ถ้าหากคิดคำนวณเป็นรายปีจากค่าประมูลการขายดอกไม้ รูปเทียน 17,000 บาท ค่าประมูลร้านขายอาหารและเครื่องคิม 3,000 บาท ค่าประมูลจอรด 3,000 บาท นอกจากนี้เป็นรายได้จากการขายบัตรเข้าชมถ้ำซึ่งเดือนหนึ่งๆจะได้ประมาณ 20,000 บาท ถ้า หากคิดเป็นปีก็จะได้ประมาณ 240,000 บาท อาจสรุปได้คร่าวๆว่ารายได้จากการจัดการถ้ำเมืองออน เพื่อการท่องเที่ยวจะตกประมาณ 263,000 บาทต่อปี และที่บริเวณปากถ้ำจะมีมัคคุเทศก์ จำนวน 2 คน ซึ่งเพิ่งได้รับหน้าที่เป็นผู้นำนักท่องเที่ยวตั้งแต่ 1 มีนาคม 2543 ได้จัดบริการไฟฉายสำหรับส่องดู เวลาเข้าเยี่ยมชมถ้ำได้ โดยค่าเช่าอัตรา ขนาดใหญ่ 15 บาท และขนาดเล็ก 10 บาท โดยรายได้ส่วนนี้ จะไม่นำเข้าสู่ระบบบัญชีของการจัดการถ้ำเมืองออนเพราะถือว่าเป็นส่วนที่ควรจะให้ มัคคุเทศก์ซึ่งมี รายได้น้อยอยู่แล้ว

-การจัดสรรงบประมาณรายจ่าย

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับรายได้ทุกประเภทของการจัดการถ้ำเมืองออนเพื่อการท่องเที่ยวจะมีรายได้จากหลายแหล่ง ทั้งค่าประมูลขายดอกไม้ ค่าประมูลเช่าชุดขายอาหารและเครื่องคิม ค่าขาย บัตรเข้าชมถ้ำ ค่าประมูลลานจอรดและห้องสุขา ซึ่งมีรายจ่ายพอสรุปดังนี้

1. ค่าประมูลขายดอกไม้ มอบให้วัดถ้ำเมืองออน
2. ค่าประมูลลานจอรดมอเตอร์ไซค์และห้องสุขา มอบให้วัดถ้ำเมืองออน
3. ค่าประมูลร้านขายอาหารและเครื่องคิม มอบให้วัดถ้ำเมืองออน
4. เงินค่าขายบัตรเข้าชมถ้ำ มีรายจ่ายดังต่อไปนี้

(1) ตั้งแต่ปีพ.ศ 2538 ได้จัดสรรรายได้ให้แก่สภาตำบลบ้านสหกรณ์ประมาณร้อยละ 10 ของรายได้ในแต่ละเดือน แต่ในปีพ.ศ 2542 คณะกรรมการสภาตำบลบ้านสหกรณ์ได้มีมติไม่รับเงิน ร้อยละ 10 อีกเพราะเกรงว่าข้อครหานินทาเนื่องจากสภาตำบลไม่ได้ดำเนินการช่วยเหลืออะไรเลย

(2) ค่าจ้างคนขายบัตรซึ่งมี 4 คน ต่อเดือน โดยผลัดเปลี่ยนกัน 2 คนต่อครึ่งเดือน จะจ่าย ให้เดือนละ 1400 บาทต่อคน ดังนั้นจะเสียค่าจ้างคนขายบัตรเดือนละ 2,800 บาท

(3) ค่าตอบแทนมัคคุเทศก์ เริ่มตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2543 โดยจ่ายให้เดือนละ 200 บาทต่อคน รวมจ่าย 400 บาทต่อเดือน

(4) ค่าตอบแทนผู้จัดการถ้ำ ตั้งแต่เปลี่ยนผู้บริหารถ้ำโดยผู้ใหญ่บ้านสหกรณ์ 2 ซึ่งเป็น ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านได้ลาออกตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2543 และคณะกรรมการ

หมู่บ้านได้มีมติให้นายราชันย์ กำแพงแก้ว สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านสหกรณ์ ของบ้าน สหกรณ์ 2 เข้ารับหน้าที่แทน จากนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านก็เปลี่ยนเป็นคณะกรรมการบริหารตำบลเมืองออน โดยมีนายราชันย์ กำแพงแก้ว เป็นประธาน ชาวบ้านมักจะเรียกนายราชันย์ว่า ผู้จัดการตำบล สำหรับนายราชันย์จะได้รับ 50 บาทต่อเดือน

(5) ค่าไฟฟ้า ซึ่งติดตั้งเพื่อให้แสงสว่างภายในตำบลจะจ่ายเป็นรายเดือน

(6) เงินส่วนที่เหลือจากการขายบัตรที่หักค่าใช้จ่ายข้างต้นแล้วจะนำไปใช้เพื่อกิจกรรมดังกล่าว

ต่อไปนี้

บำรุงหมู่บ้าน ร้อยละ 20

บำรุงวัด ร้อยละ 30

มอบให้ผู้ชรา ร้อยละ 5

มอบให้โรงเรียน ร้อยละ 10

มอบให้สถานีอนามัย ร้อยละ 5

สำรองไว้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมสิ่งต่างๆ ร้อยละ 30

4.4 การจัดการระบบสาธารณูปโภค

4.4.1 การจัดการขยะ

ผู้ที่ประกอบกิจการร้านค้าและผู้ที่ยาขบตรเข้าชมตำบลและผู้ทีเฝ้าปากตำบล จะเป็นผู้จัดการขยะ โดยนำไปทิ้งที่กำจัดขยะของหมู่บ้าน

4.4.2 น้ำอุปโภคบริโภค

น้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคบริเวณตำบลมาจากน้ำฝน

4.4.3 ไฟฟ้า

ไฟฟ้าที่จะใช้ต่อมาจากบริเวณหมู่บ้าน

4.5 ความช่วยเหลือจากภายนอก

ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก

4.6 โครงการพัฒนา

ปัจจุบันยังไม่มีโครงการพัฒนาใดๆ

4.7 ปัญหาและความต้องการของคณะกรรมการดำเนินการ

1. ปัญหาการจราจรติดขัด โดยในช่วงเทศกาลสำคัญต่างๆ จะมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ถ้ามามากบางครั้งการจราจรติดขัดมาจนถึงข้างล่าง และที่จอดรถมีไม่เพียงพอ
2. ต้องการให้ช่วยประชาสัมพันธ์ให้คนมารู้จักถ้ำเมืองออนมากกว่านี้
3. ต้องการให้มีการขยายถนนทางขึ้นไปยังถ้ำเพื่อแก้ปัญหาการจราจรติดขัดในช่วงเทศกาลสำคัญต่างๆ

บทที่ 5

ปัญหาอุปสรรคการพัฒนาและการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว ในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาย่านแม่กำปอง

5.1 ประวัติ

บ้านแม่กำปองเป็นหมู่บ้านเก่าแก่อายุประมาณ 100 กว่าปี ชาวบ้านที่มาตั้งรกรากส่วนใหญ่เดินทางมาจากอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยประกอบอาชีพหลักการทำสวนเมืองและเก็บใบเมี่ยงมาตลอดจนกระทั่งปัจจุบันนี้ หนึ่งภายในหมู่บ้านมีลำธารไหลผ่านและมีต้นไม้ที่ออกดอกเป็นดอกสีเหลือง-แดง ขึ้นบริเวณใกล้ๆลำห้วยตลอดแนว ชาวบ้านเรียกดอกไม้ ชนิดนี้ว่า “ต้นดอกกำปอง” ดังนั้นจึงนำมาเรียกเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “แม่กำปอง” ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

การท่องเที่ยวได้ถูกแนะนำขึ้นเพื่อช่วยชาวบ้านที่ต้องการมีรายได้เสริม เนื่องจากมีรายได้ลดลงเนื่องจากการบริโภคเมืองลดลง โดยแรกเริ่มเจ้าหน้าที่จากอำเภอดอยสะเก็ด(นายอำเภอพัฒนากร) ตัวแทนจากสโมสรโรดารี เจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม และผู้นำหมู่บ้าน ได้ปรึกษากัน ได้มีการจัดการอบรมให้ข้อมูลแก่ชาวบ้านเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ และเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ 2532

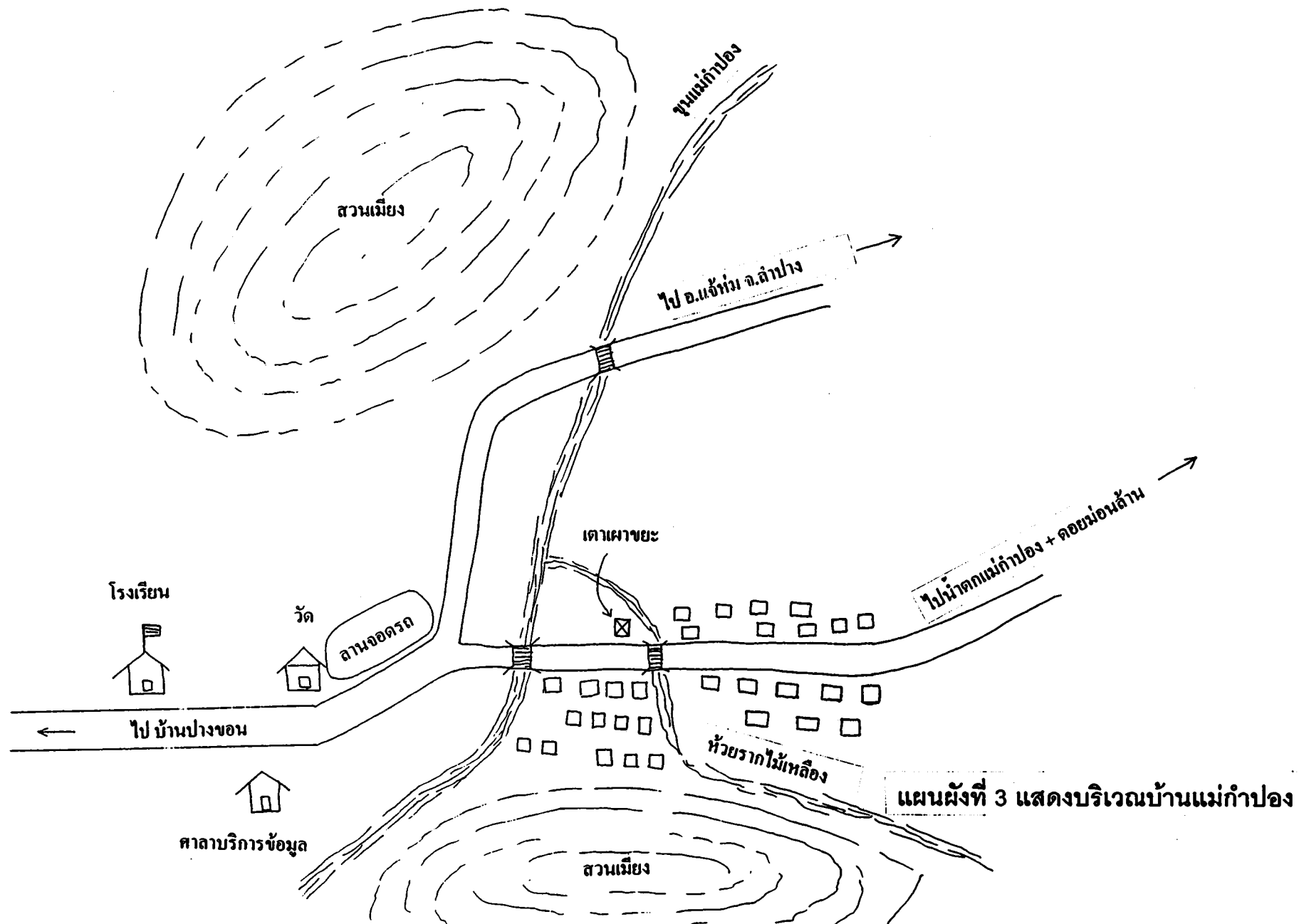
5.2 สภาพปัจจุบัน

5.2.1 ที่ตั้งและการเข้าถึง

บ้านแม่กำปอง หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกิ่งอำเภอแม่ออน โดยระยะทางจากตัวหมู่บ้านถึงกิ่งอำเภอแม่ออนประมาณ 18 กิโลเมตร และถึงตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 50 กิโลเมตร การเข้าถึงหมู่บ้านสามารถเดินทางได้สะดวกโดยรถยนต์(แผนผังที่ 3)

5.2.2 สภาพทั่วไป

บ้านแม่กำปองเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ในปีพ.ศ 2544 มีประชากรทั้งหมด 416 คน (128 ครัวเรือน) ตั้งกระจายเป็นกลุ่มบ้านเล็กๆ กลุ่มละ 15-30 บ้านอยู่ ตามหุบเขา มีวัด โรงเรียนประถม และกลุ่มร้านค้าเล็กๆเป็นศูนย์กลางหมู่บ้าน อาชีพหลักของชาวบ้านคือการเกษตร โดยมีเก็บและแปรรูปเมี่ยง เป็นหลัก นอกนั้นเป็นการทำเครื่องจักรสาน ปลูกสมุนไพร ตีเหล็ก ในบริเวณใกล้เคียง มีน้ำตกที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประชาชนจากหมู่บ้านและตำบลใกล้เคียง

รูปภาพที่ 27 แสดงป้ายชื่อ
หน้าหมู่บ้าน

รูปภาพที่ 28 แสดงศูนย์ข้อมูล
นักท่องเที่ยวด้าน
หน้าหมู่บ้าน

รูปภาพที่ 29 แสดงเมียงที่พร้อม
จะนำไปส่งให้แก่ลูกค้า

รูปภาพที่ 30 แสดงบ่อนักเมียง

รูปภาพที่ 31 แสดงเตาดัมโบเมือง

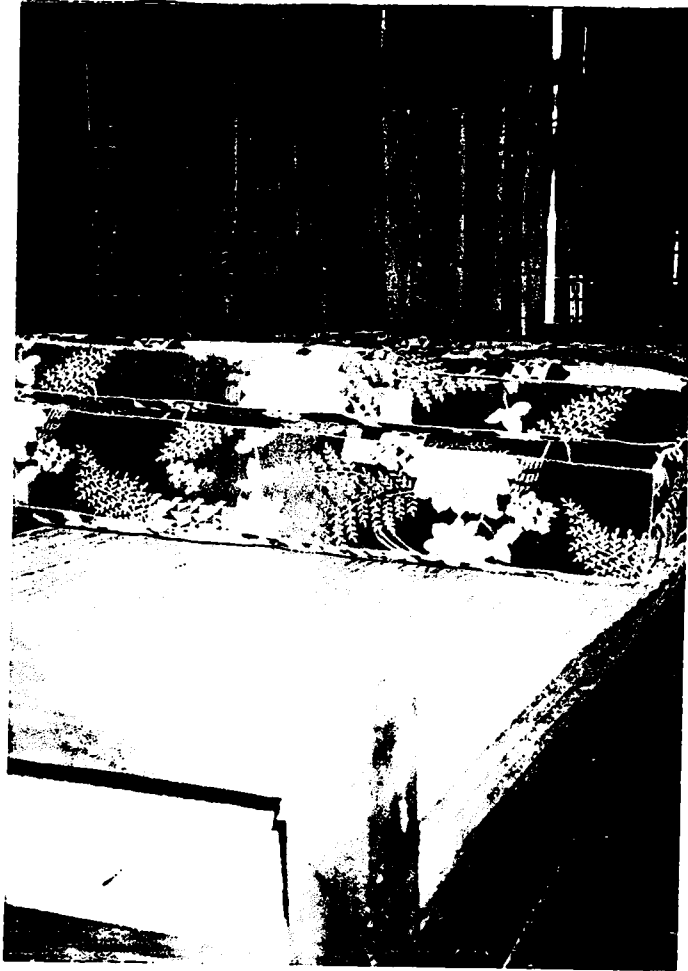

รูปภาพที่ 32 แสดงบ้านที่เข้าร่วมโครงการ Home Stay

รูปภาพที่ 33 แสดงสภาพบ้านเรือนในหมู่บ้านแม่กำปอง

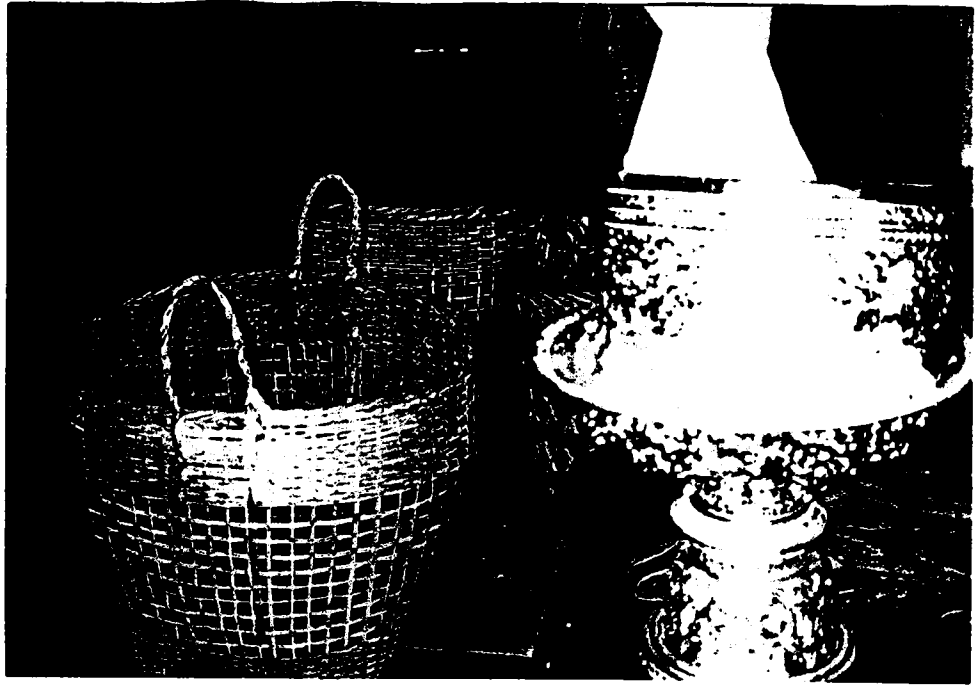

รูปภาพที่ 34 แสดงสภาพที่นอนที่จัดไว้ให้นักท่องเที่ยว

รูปภาพที่ 35 แสดงสิ่งบริการที่เตรียมไว้ให้นักท่องเที่ยว

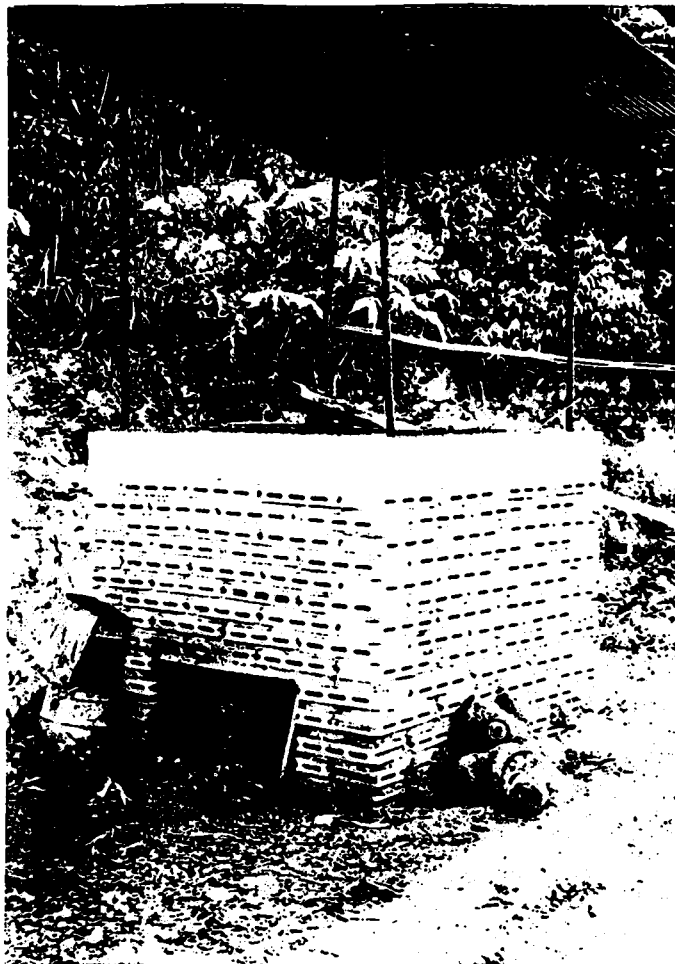
รูปภาพที่ 36 แสดงอุปกรณ์สำหรับการจัดงานสู่ขวัญ

รูปภาพที่ 37 แสดงผลิตภัณฑ์จักสานที่ทำไว้ขายให้แก่นักท่องเที่ยว

รูปภาพที่ 38 แสดงสภาพภาชนะ
รองรับขยะ

รูปภาพที่ 39 แสดงสภาพเตาเผาขยะ

5.3 การบริหารจัดการ

ในช่วงแรกของการเตรียมการนั้น ได้มีความคิดการจัดตั้งคณะกรรมการและกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1. คณะกรรมการที่ปรึกษา เป็นกลุ่มตัวแทนของหน่วยงานราชการ และองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเพื่อให้คำแนะนำแก่คณะกรรมการอำนวยการ

2. คณะกรรมการอำนวยการ เป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มประชาคมหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกรทำสวนสมุนไพร และกลุ่มหมู่บ้านซึ่งจะรับผิดชอบด้านที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

3. คณะกรรมการกิจกรรม เป็นคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งเพื่อรับผิดชอบกิจกรรมต่างๆ จำนวน 9 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายรักษาความสงบ ฝ่ายดูแลสถานที่ ฝ่ายสาธิต ฝ่ายจำหน่ายสินค้า ฝ่ายที่พักแรม ฝ่ายรื่นเริงและการแสดง และฝ่ายกิจกรรมพิเศษ

นอกจากคณะกรรมการทั้ง 3 คณะแล้ว ยังมีแนวคิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ตามความถนัดของประชาชนที่เข้าร่วมในแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มชุมชนมัคคุเทศก์ กลุ่มอนุรักษ์คนตรีพื้นบ้าน กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์พืช กลุ่มสวนสมุนไพร กลุ่มนวดแผนโบราณ กลุ่มจักสาน และกลุ่มตีเหล็ก เป็นต้น

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบ Home Stay ของบ้านแม่กำปองบริหารโดยคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งมีประมาณ 10 คน โดยคณะกรรมการจะมาจากการเลือกตั้ง การติดต่อจองที่พักจะต้องติดต่อผ่านผู้ใหญ่บ้านหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิก Home Stay จะไม่รับนักท่องเที่ยวเองด้วยเกรงว่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกคนอื่นภายหลังเนื่องจากการเข้าพักจะหมุนเวียนกันในแต่ละบ้านสมาชิก ในปัจจุบันกลุ่ม Home Stay มีสมาชิกหลักทั้งหมด 8 คน รับนักท่องเที่ยวหมุนเวียนกันไปตามลำดับ โดยในแต่ละหลังจะรับนักท่องเที่ยวสูงสุดหลังละ 6 คน เป็นห้องพักที่จัดแยกเฉพาะแต่ห้องน้ำจะใช้ร่วมกับเจ้าของบ้าน ถ้าหากช่วงไหนมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไปบ้านของสมาชิกจะรองรับได้ จะมีการกระจายนักท่องเที่ยวให้ไปพักยังบ้านของชาวบ้านคนอื่นๆ ที่สามารถจะรับได้อยู่โดยรอบ ซึ่งการจองที่พักต้องติดต่อล่วงหน้าอย่างน้อย 2 วัน เพื่อให้ชาวบ้านมีเวลาในการเตรียมสถานที่และอาหารสำหรับบริการ

รายละเอียดเกี่ยวกับบ้านพัก

- 1.แบบ Home Stay จำนวน 2 วัน 1 คืน อาหาร 3 มื้อ ราคา 550 บาทต่อคน
จำนวน 3 วัน 2 คืน อาหาร 5 มื้อ ราคา 900 บาทต่อคน
จำนวน วัน ต่อไป อาหาร 3 มื้อ ราคา 350 บาทต่อคน

มีกิจกรรมต่างๆให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมซึ่งเป็นกิจกรรมประจำวันของคนในท้องถิ่นและนำชมกลุ่มอาชีพต่างๆในหมู่บ้าน เช่นการเก็บเมี่ยง ทำเมี่ยง ฯลฯ

- 2.แบบบ้านพักเฉพาะแบบพักคนเดียว หมู่คณะ ราคา 100-1,000 บาทต่อวัน

- 3.แบบมีกางเต็นท์แคมป์ปิ้ง เช่าเต็นท์ ราคา 100-150 บาทต่อหลังต่อวัน

นำเต็นท์มาเองจ่ายค่าบำรุงสถานที่ 50 บาทต่อวัน

มีรถยนต์บริการนำเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง บริเวณบ้านใกล้เคียงในตำบล ห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน อำเภอสันกำแพง อำเภอเมือง อำเภอดอยสะเก็ด ฯลฯ ราคา 500 – 1,000 บาท

สถานที่ติดต่อ

- 1.บ้านแม่กำปอง โทร (053)-229526
- 2.น้ำพุร้อนสันกำแพง โทร(053)-929077
- 3.บริษัทเอราวัณ พี ยู ซี ทัวร์ โทร(053)-274212-3

กฎระเบียบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ “การท่องเที่ยวแบบ Home Stay”

1.นักท่องเที่ยวต้องแจ้งล่วงหน้าให้คณะกรรมการรับทราบและได้ตอบรับก่อนเดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน

2.ต้องกรอกในสมัครตามแบบที่คณะกรรมการกำหนดไว้และต้องชำระเงินค่าใช้จ่ายก่อนเข้าพัก

อัตราค่าบริการนักท่องเที่ยวแบบ Home Stay

- ◆ ค่าที่พัก Home Stay   คืนละ 100 บาทต่อคน
- ◆ ค่าอาหาร   มื้อละ 50 บาทต่อคน
- ◆ ค่าบริการเจ้าของบ้าน   วันละ 100 บาทต่อคน
- ◆ ค่าบำรุงกิจกรรมหมู่บ้านที่พาไปชม 100 บาทต่อคน(เก็บครั้งเดียว)
- ◆ ค่าเช่าเต็นท์ของหมู่บ้าน   เล็ก 100 บาทต่อวัน
ใหญ่ 150บาทต่อวัน
- ◆ ค่าบำรุงสถานที่นำเต็นท์มาเองหรือเช่า 50บาทต่อวัน

- ◆ ค่าชมการแสดงและร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ ชุดละ 1,500 บาทต่อครั้ง
- ◆ ค่าชมการแสดงดนตรีพื้นเมือง 1,000 บาทต่อครั้ง
- ◆ ค่าชมการแสดงศิลปพื้นบ้าน(ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน) 1,000 บาทต่อครั้ง
- ◆ ค่าจ้างผู้นำเที่ยว(มัคคุเทศก์) 200 บาทต่อวัน
กรณีพักค้างคืนในป่าหรือพาเที่ยวกลางคืนเพิ่มอีก 100 บาทต่อคืน
- ◆ ค่าเช่าพาหนะ(ตามประเภทที่นักท่องเที่ยวใช้บริการ) 100-1,000 บาท

หมายเหตุ ทุกอย่างชำระเงินตามที่บริการจริง เพราะกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้เป็นของชุมชนต้องการให้มีการกระจายรายได้ให้ชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

3. ในการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าต้องให้ผู้นำเที่ยวของหมู่บ้านเป็นมัคคุเทศก์ เพื่อเดินทางตามเส้นทางที่กำหนด เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม และการพลัดหลงทางซึ่งอาจเกิดอันตรายกับนักท่องเที่ยว

4. ตลอดเส้นทางการท่องเที่ยวจะต้องไม่ทิ้งขยะโดยเด็ดขาด ให้นำไปทิ้งตามจุดที่กำหนดให้

5. ไม่ส่งเสียงดัง ยิงปืน หรือล่าสัตว์ ซึ่งเป็นการรบกวนสัตว์ป่าและนักท่องเที่ยวอื่น

6. ไม่ก่อไฟก่อนได้รับอนุญาตและต้องดับสนิทเมื่อเสร็จภาระกิจแล้ว

7. ต้องดับบุหรี่ให้สนิทก่อนทิ้งและทิ้งตามจุดที่กำหนดไว้

8. ไม่อนุญาตให้ขีดเขียนทำสัญลักษณ์อื่นใด เป็นการทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

9. ไม่อนุญาตให้นำของป่าออกจากพื้นที่

10. พ่อค้าแม่ค้าที่นำของมาจำหน่ายต้องเสียค่าบำรุงสถานที่ วันละ 20-100 บาทและต้องจำหน่ายในพื้นที่ที่กำหนดให้ และต้องดูแลทำความสะอาดในพื้นที่จำหน่ายให้สะอาดตลอดเวลา

11. ไม่ทำการอันใดที่ผิดจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นไทย

12. เมื่อจะเดินทางกลับต้องแจ้งให้เจ้าของพื้นที่ทราบ พร้อมกับการตรวจสอบเพื่อมิให้นำทรัพยากรสิ่งอื่นใดออกจากพื้นที่ ก่อนได้รับอนุญาต

5.4 การจัดการระบบสาธารณูปโภค

5.4.1 การจัดการขยะ

หมู่บ้านจะมีการจัดการขยะเอง โดยมีเคาเผาขยะประจำหมู่บ้าน ซึ่งสร้างด้วยการได้รับการสนับสนุนเงินจากมูลนิธิศุภนิมิตร์และการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้าน ถ้าหากชาวบ้านคนใดนำขยะไปทิ้งคนนั้นต้องเป็นคนเผา และไม่มีเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการกำจัดขยะแต่อย่างใด

5.4.2 น้ำอุปโภคบริโภค

น้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคของหมู่บ้าน เป็นน้ำที่มาจากระบบประปาภูเขา โดยมีการเก็บค่าบริการปีละ 60 บาท ต่อครัวเรือนเพื่อเป็นค่าจ้างสำหรับคนที่ทำหน้าที่ดูแล

5.4.3 ไฟฟ้า

ไฟฟ้าที่ใช้ในหมู่บ้านเป็นระบบไฟฟ้าพลังน้ำ ซึ่งสร้างโดยงบประมาณของทางราชการ และการออกแรงสร้างโดยชาวบ้าน เสียค่าบริการให้แก่สหกรณ์ไฟฟ้าในอัตราหน่วยละ 2 บาท เพื่อนำเงินส่วนนี้ไว้เป็นค่าซ่อมบำรุงอุปกรณ์ต่างๆต่อไป

5.5 ความช่วยเหลือจากภายนอก

หมู่บ้านได้รับเงินสนับสนุนสร้างศาลาและบันไดไปน้ำตก

5.6 โครงการพัฒนา

ทางหมู่บ้านกำลังมีโครงการที่จะสร้างบ้านพักแบบ Home Stay เพิ่มขึ้นในอนาคต มีการเตรียมพื้นที่ที่จะทำการสร้างแล้ว แต่ยังติดขัดเรื่องงบประมาณในการสร้างบ้านพักอยู่

5.7 ปัญหาและความต้องการของคณะกรรมการดำเนินการ

ณ ปัจจุบันปัญหาในการดำเนินการหรือปัญหาอื่น ๆ ยังไม่เกิดขึ้น สำหรับความต้องการช่วยเหลือนั้น ต้องการให้มีการพัฒนาถนนทางไปสู่ น้ำตกให้สามารถขับรถเข้าไปได้โดยสะดวก รวมไปถึงการปรับปรุงน้ำตกให้มีที่เล่นน้ำ เพื่อจะได้ดึงดูดคนให้เข้ามาในพื้นที่มากขึ้น

บทที่ 6

ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาและการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว ในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาบ้านแม่กลางหลวง

6.1 ประวัติ

บ้านแม่กลางหลวงเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง มีอายุเก่าแก่มานานกว่า 200 ปีเป็นพื้นที่กันออกจากพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ ได้รับเอกสารสิทธิในที่ดิน เป็น น.ส.3 ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน โดยเป็นการทำนาแบบขั้นบันได

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวงนี้ เริ่มขึ้นโดยความคิดของผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ ฝ่ายนันทนาการการท่องเที่ยว(จิตพัทธ์ โพธิ์รักษา) ได้ปรึกษากับชาวบ้านในบ้านแม่กลางหลวง เพื่อจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ของหมู่บ้านเนื่องจากได้ไปศึกษาทัศนียภาพในหลายหมู่บ้านหลายพื้นที่แล้วพบว่า พื้นที่นี้มีทัศนียภาพดีกว่าที่อื่นๆ เนื่องจากการคมนาคมเข้าถึงได้สะดวก พื้นที่มีศักยภาพในการรองรับ เมื่อชาวบ้านเห็นด้วยจึงมีการจัดทำกิจกรรมนี้ขึ้นมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เป็นเวลา 30 ปีแล้ว โดยเป็นโครงการทดลองนำร่อง เมื่อครบ 5 ปี จึงจะมีการประเมินถึงผลได้ผลเสียเพื่อดำเนินการขั้นต่อไปในอนาคต

6.2 สภาพปัจจุบัน

6.2.1 ที่ตั้งและการเข้าถึง

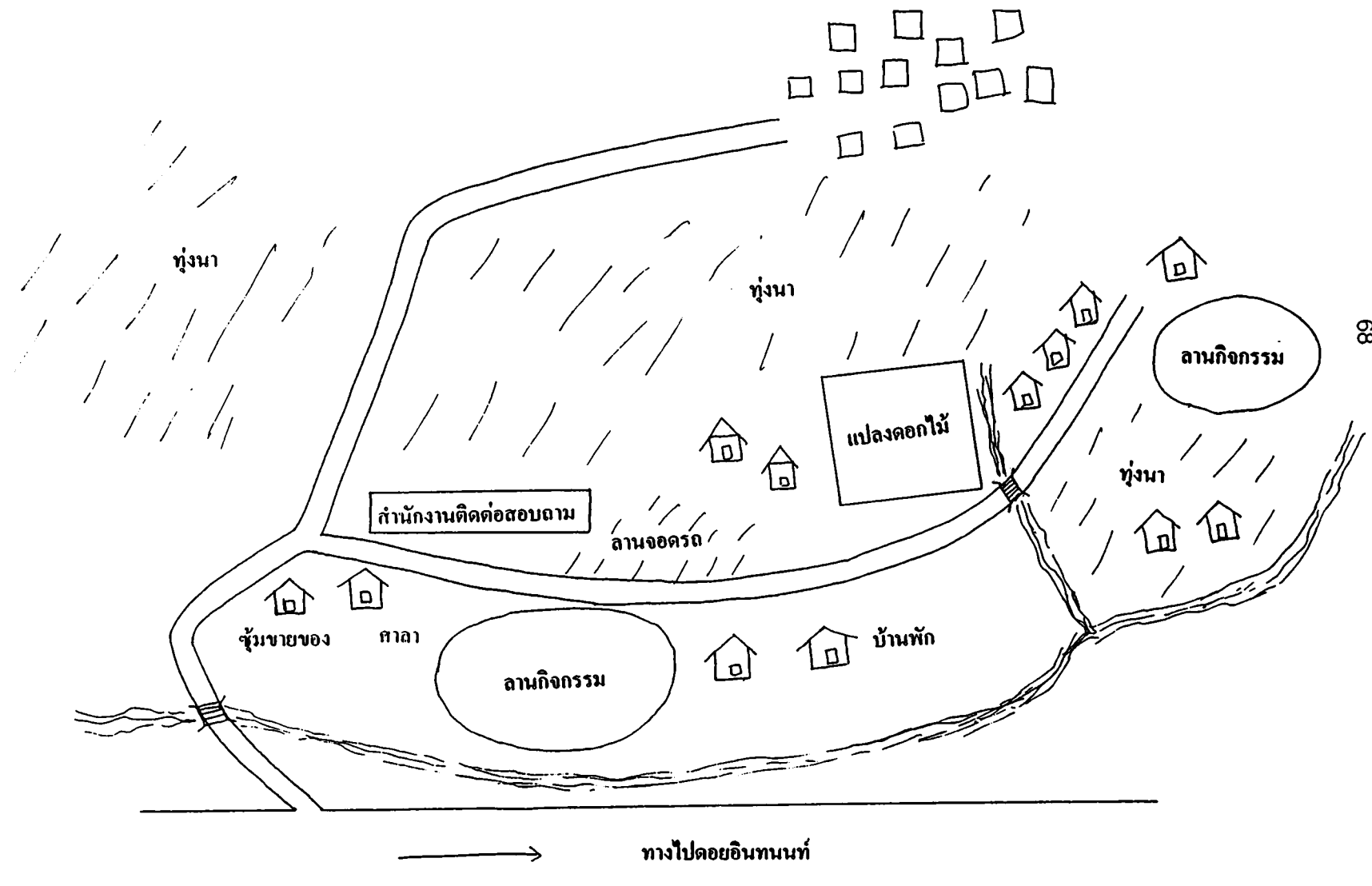
หมู่บ้านแม่กลางหลวง หมู่ที่ 17 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ระหว่างกิโลเมตรที่ 23 และกิโลเมตร 28 โดยมีระยะทางห่างจากตัวอำเภอจอมทองประมาณ 20 กิโลเมตร การเดินทางสามารถเข้าถึงได้สะดวกโดยรถยนต์ ซึ่งจะต้องผ่านด่านตรวจที่ 1 ของอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ก่อน(แผนผังที่ 4)

6.2.2 สภาพทั่วไปของที่พักรวม

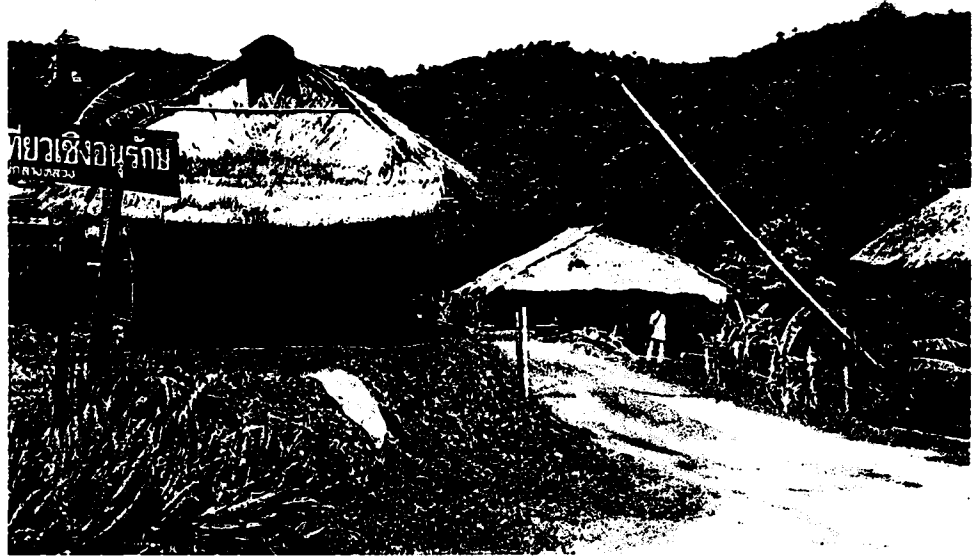
จากถนนสายจอมทอง-คอยอินทนนท์ แยกซ้ายเข้ามาจะเป็นที่พักรวม เป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างจากกลุ่มบ้านของชาวบ้านเล็กน้อย มีทุ่งนาคันระหว่างกลาง โดยที่พักรวมจะแบ่งเป็น 2 โซน ได้แก่ โซนนอก และ โซนใน มีร้านค้าของสหกรณ์ไว้คอยบริการแก่นักท่องเที่ยว และมีศูนย์บริการข้อมูล

บริเวณที่ตั้งที่พักอาศัยของชาวบ้าน

แผนผังที่ 4 แสดงบริเวณบ้านแม่กลางหลวง

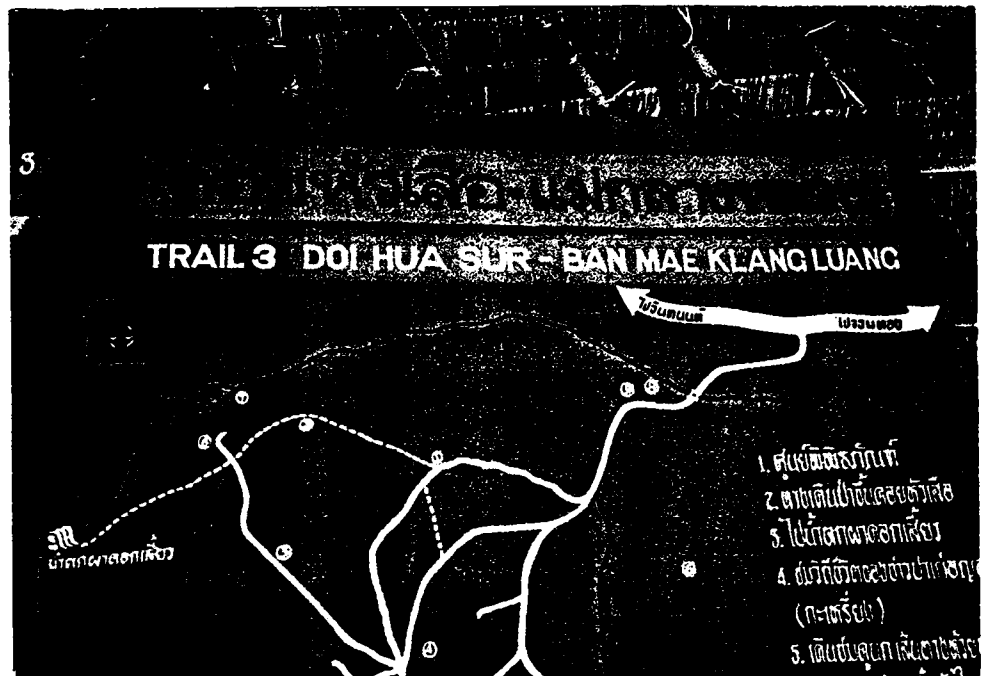
รูปภาพที่ 40 แสดงสภาพด้านหน้าศูนย์บริการการท่องเที่ยว บ้านแม่กลางหลวง

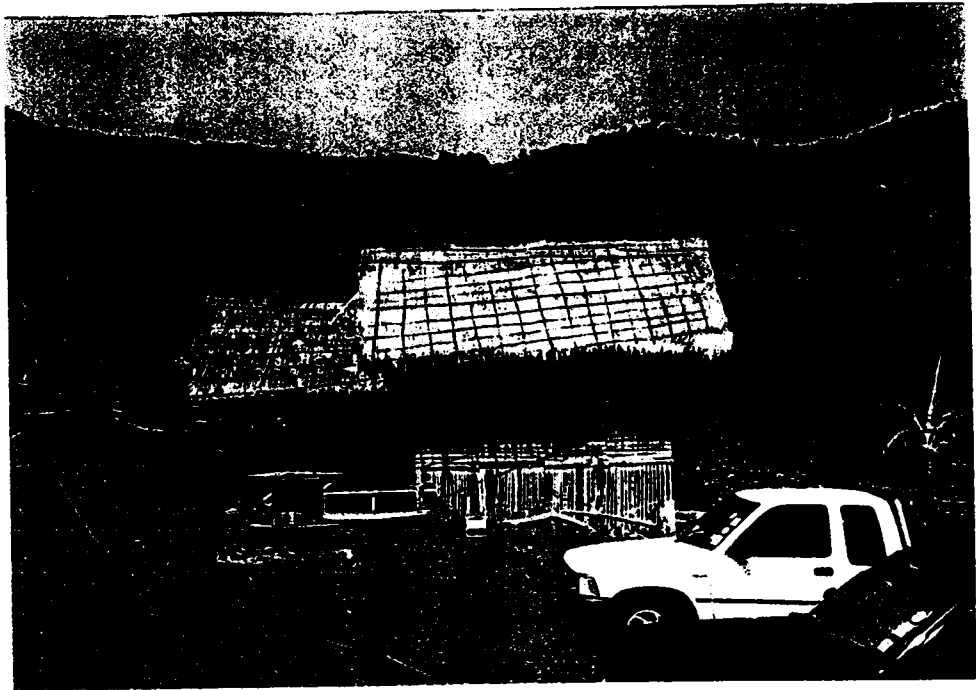
รูปภาพที่ 41 แสดงป้ายศูนย์บริการ

รูปภาพที่ 42 แสดงสภาพสถานที่บริการข้อมูล

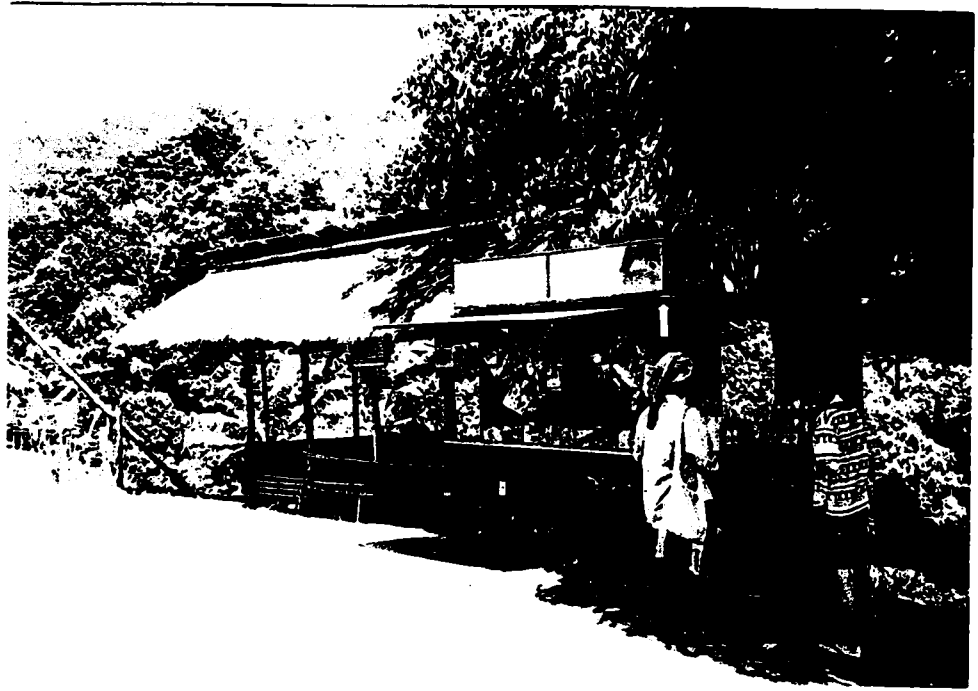
รูปภาพที่ 43 แสดงแผ่นป้ายให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

รูปภาพที่ 44 แสดงสถานที่พักแรมและลานจอดรถ

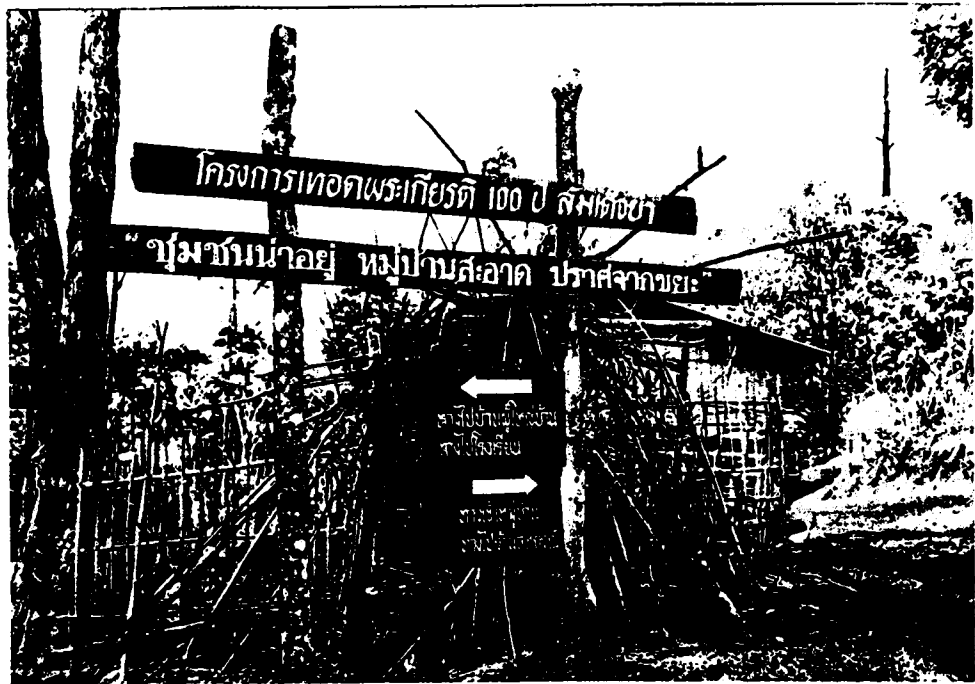
รูปภาพที่ 45 แสดงสภาพที่พักแรม

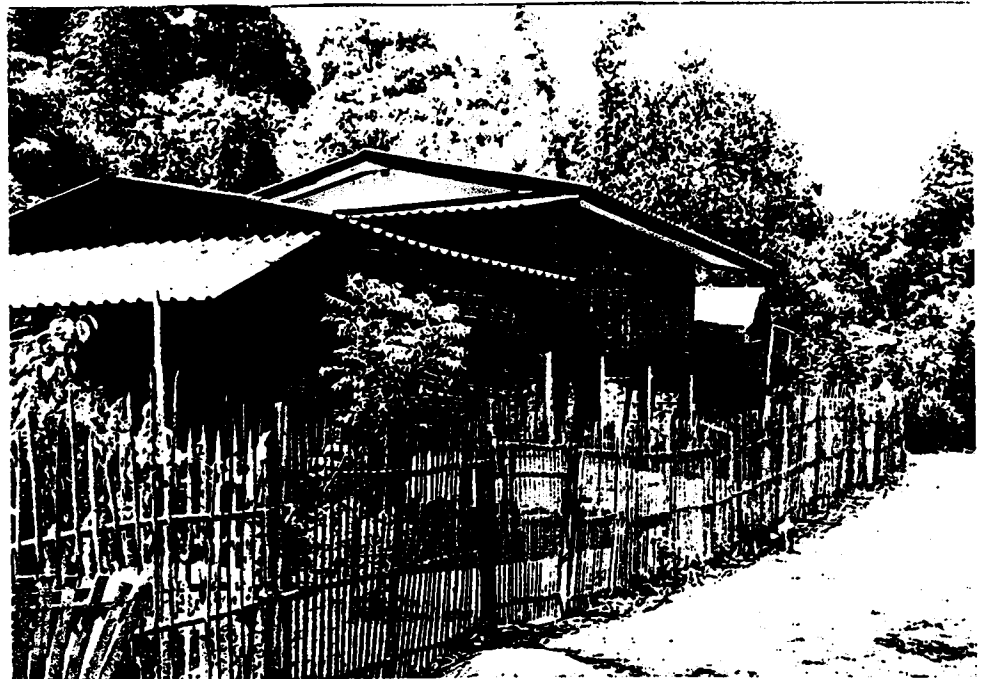
รูปภาพที่ 46 แสดงสภาพร้านค้าหน้าศูนย์บริการ

รูปภาพที่ 47 แสดงแปลงดอกไม้ด้านหลังกลุ่มบ้านพัก

รูปภาพที่ 48 แสดงสภาพบ้านแม่กลางหลวง(1)

รูปภาพที่ 49 แสดงสภาพบ้านแม่กลางหลวง(2)

ไว้คอยบริการด้วย บริเวณด้านข้างของที่พักรถจะมีลำธารไหลผ่าน ซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาทอง หมู่บ้าน มีระยะทางยาวประมาณ 1 กิโลเมตร

6.3 การบริหารจัดการ

บ้านแม่กลางหลวงมีการบริการในรูปแบบของสหกรณ์ โดยมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า “สหกรณ์บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวง” เป็นการลงหุ้นกันเพื่อนำมาเป็นทุนในการบริหารจัดการ ใครจะมาลงหุ้นก็ได้ไม่จำกัดว่าเฉพาะคนในหมู่บ้าน โดยคนภายนอกอาจจะลงหุ้นในรูปแบบของตัวเงิน แต่สำหรับชาวบ้านที่ไม่มีเงินก็จะมาลงหุ้นในรูปแบบของแรงงานแล้วคิดเป็นจำนวนหุ้น ในปัจจุบันยังมีได้มีการคืนเงินให้แก่ชาวบ้าน

การดำเนินการจะมีการประชุมชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรการบริหารส่วนตำบล ผู้ถือหุ้นและผู้ที่เกี่ยวข้อง

โดยในขั้นตอนแรกเริ่มบริหารงานโดยคุณ วรรณจิต ช่างสุวรรณ ต่อมาชาวบ้านรู้สึกไม่ค่อยพอใจกับการทำงานของคุณวรรณจิต จึงได้เลือกให้คุณชาติเข้ามาบริหารงานต่อจากคุณวรรณจิต ในช่วงระยะเวลาหนึ่งคุณวรรณจิตก็เข้ามาขอบริหารงานต่ออีกประมาณ 6 เดือนเพื่อพิสูจน์ผลงาน แต่บริหารได้ไม่ถึง 6 เดือนก็หายไป เนื่องจากทำไม่ได้ตามที่สัญญาไว้กับชาวบ้าน คุณชาติจึงรับหน้าที่บริหารงานต่อจนถึงปัจจุบัน โครงการสหกรณ์บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวงยังอยู่ในช่วงการทดลอง โดยมีระยะเวลา 5 ปี ถ้าหากประสบความสำเร็จในการดำเนินการ และมีการบริหารงานที่โปร่งใส ชาวบ้านก็จะดำเนินการต่อไป

ที่ดินที่เป็นที่ตั้งของที่พักรถเป็นที่ดินของชาวบ้าน ซึ่งเช่าในอัตราปีละ 6,000 บาท มีการทำสัญญาเช่าปีต่อปี ในส่วนของบ้านพักที่ให้บริการมีทั้งหมด 14 หลัง

- โชนนอก 8 หลัง

- โชนใน 6 หลัง

และต้องเสียภาษีโรงเรือนให้แก่องค์กรการบริหารส่วนตำบลในอัตรา 1,350 บาทต่อปี โดยคิดตามจำนวนอาคาร นอกจากนี้ยังมีเดินที่ให้บริการอีกกว่า 30 หลัง อัตราค่าเช่าหลังละ 150 บาท พร้อมด้วยที่นอนปิคนิคและหมอน และถ้าหากนักท่องเที่ยวนำเดินที่มาก็จะมีสถานที่กางเต็นท์ไว้บริการจำนวน 3 บริเวณ โดยคิดค่าธรรมเนียม 30 บาทต่อเดินที่ ถ้าหากเป็นกลุ่มของนักศึกษาที่มาเป็นคณะจะคิดเหมาจ่ายในราคาพิเศษ ปัจจุบันในหมู่บ้านมีการจัดที่พักแบบ Home Stay พักกับชาวบ้าน บ้านละ 2 คน ซึ่งมีประมาณ 4-5 หลังที่ทำการ การติดต่อของที่พักรถสามารถติดต่อได้ที่ทำการอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ และที่ทำการสหกรณ์บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวง

กิจกรรมภายในสหกรณ์บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1.กิจกรรมดูนก ดูนกบริเวณหมู่บ้านแม่กลางหลวง ชนิดของนกที่พบบริเวณนี้ เช่น นกเค้าลม นกกระจิ๊ด นกเขียวก้านทองท้องสีส้ม นกพญาไฟแม่สะเรียง นกแซวสวรรค์ เป็นต้น

อุปกรณ์ที่สำคัญในการดูนก

1.กล้องส่องทางไกล

2.คู่มือดูนก

3.สมุดบันทึก

4.อุปกรณ์เสริมต่างๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง เข็มทิศ และกล้องถ่ายรูป

2.กิจกรรมดูดาว เมื่อเราต้องการดูดาวก่อนอื่นต้องหาทิศเหนือให้ได้ก่อน เพราะเราจะใช้ทิศเหนือเป็นทิศหลัก เพื่อที่จะสามารถดูดาวหรือกลุ่มอื่นๆว่าอยู่ตรงตำแหน่งไหน ตามรูปแบบแผนที่ดูดาว ที่สำคัญเวลาเหมาะสมในการดูดาวฟ้าต้องเปิดไม่มีเมฆปกคลุม เป็นคืนเดือนมืดเพื่อให้เห็นกลุ่มดาวชัดเจน

อุปกรณ์สำคัญในการดูดาว

1.หนังสือดูดาว

2.แผนที่ดูดาว

3.กล้องส่องดูดาว

3.กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติของบ้านแม่กลางหลวง น้ำตกผาดอกเสี้ยวตั้งอยู่กิโลเมตรที่ 26 เส้นทางขึ้นสู่คอยอินทนนท์ ด้านซ้ายมีป่าสหกรณ์บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คอยอินทนนท์บ้านแม่กลางหลวง) พื้นที่โดยทั่วไปเป็นทุ่งนาแบบขั้นบันได บรรยากาศในแบบท้องทุ่ง และมีจำนวนนกมากมาย มีลำธารไหลตลอดทั้งปี และทิวเขาล้อมรอบ จุดนี้เป็นจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ มีกิจกรรมศึกษาธรรมชาติหลายด้านบริการ เชื่อมวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างลงตัว น้ำตกผาดอกเสี้ยวมีทั้งหมด 10 ชั้น ชั้น 8 , 9 , 10 สามารถเดินชมได้ แต่จะต้องข้ามน้ำที่มีความเชียวพอสมควร และต้องปีนป่ายนิดหน่อย ส่วนใหญ่จะอยู่ถึงแค่ชั้น 7 เท่านั้น เส้นทางศึกษาธรรมชาติเส้นทางนี้ไม่ลำบากมากนักแต่ก็พอทำให้ได้บ้างในช่วงก่อนถึงน้ำตก

6.4 การจัดการระบบสาธารณูปโภค

6.4.1 การจัดการขยะ

สหกรณ์จะมีการรวบรวมขยะในพื้นที่ จากนั้นเมื่อปริมาณขยะมีมากพอก็จะติดต่อให้รถของอุทยานแห่งชาติมารับไปกำจัดยังหลุมห้วยแห้ง ถ้าหากวันไหนรถของอุทยานฯ ไม่ว่างก็ใช้รถของชาวบ้านในหมู่บ้าน โดยขณะนี้ยังไม่มีโครงการแยกขยะ

6.4.2 น้ำอุปโภคบริโภค

น้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคเป็นน้ำที่ได้มาจากระบบประปาภูเขาที่ต่อมาจากหมู่บ้าน

6.4.3 ไฟฟ้า

ขณะนี้ในพื้นที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ อาศัยเพียงแสงสว่างจาก ตะเกียง เทียน และหลอดไฟที่ใช้พลังงานจากแบตเตอรี่

6.5 ความช่วยเหลือจากภายนอก

อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือในรูปแบบของการอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้าน โดยเฉพาะในส่วนของคนนำเที่ยวซึ่งจะเป็นคนในหมู่บ้าน ทางอุทยานแห่งชาติจะจัดฝึกอบรมให้ แต่สามารถนำเที่ยวได้เฉพาะในเขตอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์เท่านั้น สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นช่วยเหลือในด้านการคมนาคมเข้าสู่หมู่บ้าน อาทิ การสร้างสะพาน และการสร้างถนน เป็นต้น และได้รับความช่วยเหลือเป็นบางครั้งจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักแรม อาทิ การให้ทุนอาหารกลางวันแก่เด็กในหมู่บ้าน

6.6 โครงการพัฒนา

ปัจจุบันยังไม่มีโครงการพัฒนาเพิ่มเติม

6.7 ปัญหาและความต้องการของคณะกรรมการดำเนินการ

1. การบริหารสหกรณ์โดยบุคคลภายนอกชุมชนในอดีต เป็นการบริหารงานไม่โปร่งใส ไม่มีคนคอยตรวจสอบ มีเงินค้างจ่ายกับชาวบ้าน และเวลาไม่มีนักท่องเที่ยวก็จะไม่เข้ามาดูในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านบางส่วนหมดกำลังใจต่อไป

2. ชาวบ้านยังไม่ค่อยเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากยังเป็นของใหม่

3. ในด้านของงานบริการจะต้องมีการปรับตัวตลอดเวลา เป็นงานที่ละเอียดอ่อน และสำคัญความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มก็แตกต่างกัน บางครั้งสร้างความลำบากใจแก่ผู้บริการ

4. ต้องการให้ช่วยเหลือในด้านการประชาสัมพันธ์ให้คนรู้จักบ้านแม่กลางมากกว่านี้

5. ต้องการให้ช่วยเหลือด้านการอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

บทที่ 7

บทวิเคราะห์ และข้อเสนอแนะ

7.1 สรุปข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่ทำการศึกษา

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอในบทที่ผ่านมา สามารถเปรียบเทียบสภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ทำการศึกษาได้ดังนี้

7.1.1 อายุของแหล่งท่องเที่ยว

ถ้าเชียงดาวและถ้าเมืองออนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการพัฒนามาเป็นเวลานานหลายสิบปีแล้ว ส่วนป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปองและบ้านแม่กลางหลวง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เพิ่งได้รับการพัฒนาภายในเวลา 5 ปีที่ผ่านมา

7.1.2 การบริหารแหล่งท่องเที่ยว

การบริหารแหล่งท่องเที่ยวถ้าเชียงดาว และถ้าเมืองออน เริ่มขึ้นและดำเนินการโดยองค์กรชุมชนมาโดยตลอดและไม่ได้รับความช่วยเหลือด้านความรู้ทางวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนการบริหารแหล่งท่องเที่ยวป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปองและบ้านแม่กลางหลวงนั้นได้รับการสนับสนุนด้านความรู้ทางวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาตั้งแต่ต้น อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวบ้านป่าเมี่ยงแม่กำปองและบ้านแม่กลางหลวงนั้นยังตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนและในเขตอุทยานแห่งชาติ จึงมีการควบคุมการใช้ที่ดินและการประกอบกิจกรรมต่างๆอย่างเข้มงวด มีกฎระเบียบในเชิงอนุรักษ์ที่ชัดเจนกว่าในกรณีของถ้าเชียงดาวและถ้าเมืองออน

7.1.3 สภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวถ้าเชียงดาวและถ้าเมืองออน ถูกคิดเปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากไม่มีการวางแผนเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการมาตั้งแต่แรกเริ่ม จนเสียความเป็นธรรมชาติ แต่ที่นักท่องเที่ยวยังแวะเข้าชมเนื่องจากตั้งอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวสำคัญ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวป่า เมี่ยงบ้านแม่กำปองและบ้านแม่กลางหลวงนั้น เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ได้รับการชี้แนะ ควบคุมมาตั้งแต่ต้น จึงยังมีสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับดั้งเดิม

7.1.4 กฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยว

ถ้าเชียงดาวและถ้าเมืองออนไม่มีการออกกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยว ส่วนป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปองและบ้านแม่กลางหลวงมีกฎระเบียบสำหรับการประพาศปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่ชัดเจน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่มแตกต่างกัน

7.1.5 แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่ม คือ ถ้าเชียงดาว ถ้าเมืองออนและป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปองและบ้านแม่กลางหลวงนั้น มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวไว้ให้นักท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ในท้องถิ่นซึ่งบางส่วนได้ผ่านการอบรม(มีทั้งที่อบรมกันเอง เช่น ในกรณีของถ้าเชียงดาว และมืองค์กรอื่นแนะนำเช่น ในกรณีของป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปองและบ้านแม่กลางหลวง ส่วนถ้าเมืองออนนั้นมีข้อมูลให้น้อยมากและผู้ให้ข้อมูลไม่ได้รับการอบรมใดๆ)

7.1.6 กฎระเบียบสำหรับผู้ประกอบการ

แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งที่ศึกษามีกฎระเบียบสำหรับผู้ประกอบการอย่างชัดเจน ของถ้าเชียงดาวและถ้าเมืองออนกฎระเบียบถูกกำหนดขึ้น โดยกรรมการหมู่บ้านหรือกรรมการของแหล่งท่องเที่ยว ส่วนป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปองและบ้านแม่กลางหลวงมีองค์กรจากภายนอกเข้ามาช่วยให้คำแนะนำ

7.1.7 การแบ่งผลประโยชน์

มีบ้านแม่กลางหลวงแห่งเดียวที่เสี่ยภาษีโรงเรียนให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล และได้รับการสนับสนุนในการสร้างสะพานและถนนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนถ้าเชียงดาว ถ้าเมืองออนและป่าเมี่ยงแม่กำปอง ไม่พบว่ามีภาษีแก่ท้องถิ่น

ถ้าเมืองออน มีการแบ่งผลประโยชน์ออกไปอย่างกว้างขวาง เช่น การแบ่งเงินจำนวนหนึ่งบำรุงหมู่บ้าน คนชรา และโรงเรียน เป็นต้น และคนที่จะเข้ามาหารายได้จากการท่องเที่ยวทำได้โดยการจับฉลาก

ถ้าเชียงดาว แบ่งผลประโยชน์โดยให้แต่ละบ้านในชุมชนส่งตัวแทนเข้ามาหารายได้จากการท่องเที่ยว เช่นแต่ละบ้านมีสิทธิ์ที่จะส่งคนเข้ามาให้บริการถือตะเกียงได้บ้านละ 1 คน คนชราสมัครเข้ามาขายดอกไม้ รูปเทียนและอาหารปลาได้ คนในหมู่บ้านสามารถจะขอเช่าพื้นที่ป่าเมี่ยงแม่กำปอง ประกอบธุรกิจการค้าได้ หมู่บ้านจะมีรายได้จากค่าบำรุงกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวแต่ละคนจะจ่ายให้ และค่าเช่าเดินท์ ซึ่งเป็นรายได้ที่เข้าส่วนกลาง

บ้านแม่กลางหลวง จะมีการแบ่งกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้นแต่จนถึงปัจจุบันยังไม่เคยมีการแบ่ง เนื่องจากยังไม่มีกำไร

7.2 ผลการวิเคราะห์

7.2.1. กรณีอำเภอเชียงดาว

1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เมื่อเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกถ้ำและภายในถ้ำกับแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กล่าวได้ว่าการพัฒนาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาวไม่สอดคล้องกับแนวความคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะสภาพแวดล้อมดั้งเดิมถูกตัดแปลงต่อเติมไปจากเดิมจนสูญเสียความเป็นธรรมชาติ

การที่ไม่มีการจัดระเบียบที่จอดรถ ได้มีส่วนทำให้เกิดความสับสนโดยเฉพาะในช่วงเทศกาล

ทางเข้า-ออกจากรถจอดเข้าสู่ปากถ้ำไม่ชัดเจน เป็นทางเข้า-ออกแคบที่ผ่านเข้าไปในวัด นักท่องเที่ยวบางกลุ่มส่งเสียงดังหรือปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม ป้ายชี้ทางเข้าออกไม่ชัดเจน

ถึงแม้ว่าสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปจะสะอาด แต่การกำจัดขยะก็ยังไม่ถูกสุขลักษณะ

ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของสภาพแวดล้อมภายในถ้ำและสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ในบริเวณข้างเคียงเพื่อให้แก่นักท่องเที่ยว

การติดตั้งไฟฟ้าภายในถ้ำ ทำให้สัตว์บางประเภทที่เคยอาศัยอยู่ภายในถ้ำไม่สามารถอาศัยอยู่ได้

การติดตั้งเสาไฟฟ้า หลอดไฟฟ้า ไม่ได้มีการออกแบบให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดความขัดแย้งกับสภาพแวดล้อม การก่อสร้างสะพาน และทางเดินภายในถ้ำก็เช่นเดียวกัน

การใช้ตะเกียงเจ้าพายุภายในถ้ำ ทำให้เกิดกลิ่น ควัน เขม่า รบกวนสภาพแวดล้อม รบกวนสิ่งมีชีวิตภายในถ้ำ รวมทั้งทำลายสุขภาพของนักท่องเที่ยวและผู้นำทาง

ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดการพัฒนแหล่งท่องเที่ยวไม่เป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากบุคลากรที่รับผิดชอบการพัฒนาอำเภอเชียงดาวขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรจะให้ความรู้แก่ผู้บริหาร โครงการ ให้การฝึกอบรม หรืออาจดำเนินการศึกษาออกแบบให้ผู้บริหารอำเภอเชียงดาวนำไปปฏิบัติซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยว

2. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในท้องถิ่น

การบริหารแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาว ดำเนินการโดยคณะกรรมการวัดถ้ำเชียงดาว ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนในท้องถิ่น การบริหารงานแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ รับผิดชอบกิจกรรม มีการแบ่งผลประโยชน์อย่างค่อนข้างเป็นธรรมสำหรับผู้เข้าร่วมในกิจกรรมให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีการบริหารงานอย่างค่อนข้างโปร่งใส เช่น มีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ของแต่ละเดือนและแสดงไว้ในตารางหน้าถ้ำอย่างเปิดเผย แต่ไม่แสดงรายการเสียภาษีหรือมีส่วนใช้จ่ายเพื่อกิจการสาธารณะของหมู่บ้าน ซึ่งคณะผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวควรดำเนินการ เพื่อให้คนที่ไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ด้วย เช่น การบริจาคเงินเพื่อปรับปรุงถนนในหมู่บ้านที่นักท่องเที่ยวใช้ผ่านเพื่อเข้าสู่ถ้ำ เป็นต้น

3. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

ที่ผ่านมาผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาวไม่ได้รับการสนับสนุนด้านใดๆ โดยเฉพาะ การให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทั่วไป จึงมีส่วนทำให้สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะภายในถ้ำอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม

4. วงจรการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาวงจรการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาว สรุปได้ว่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีอายุมาก และไม่ได้รับการพัฒนาด้านกายภาพอย่างเหมาะสมโดยตลอด จึงทำให้มีสภาพภายในถ้ำทรุดโทรมลงเรื่อยๆ ปัจจุบันสาเหตุหลักที่ทำให้นักท่องเที่ยวแหวะเนื่องจากตั้งอยู่บนเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว และมีระยะห่างจากเชิงใหม่พอที่จะแหวะเพื่อผ่อนคลายความเมื่อยล้าจากการเดินทาง ก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ดังนั้นจึงควรได้รับการปรับปรุงครั้งใหญ่อย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ เพื่อฟื้นฟูบูรณะให้มีสภาพดีขึ้น อนึ่งเมื่อพิจารณาถึงสภาพของหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียง พบว่า ถ้ำเชียงดาวมีศักยภาพสูงพอจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญได้ และให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาเพิ่มขึ้น ทั้งเพื่อชมวิถีชีวิตชาวบ้าน ชมถ้ำอื่นๆ ปีนคอกเชียงดาว เป็นต้น

7.2.2. กรณีอำเภอเมืองออน

1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เมื่อเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกถ้ำและภายในถ้ำกับแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กล่าวได้ว่าการพัฒนาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเมืองออนไม่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะสภาพแวดล้อมดั้งเดิมถูกคัดแปลงเพิ่มเติมไปจากเดิมจนสูญเสียความเป็นธรรมชาติ

ด้วยข้อจำกัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวขนาดเล็ก และไม่ค่อยสวยงาม เพียงแต่ตั้งอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวที่จะเข้าสู่น้ำพุร้อน จึงมีนักท่องเที่ยวแวะเข้ามาบ้าง แต่ก็มีพื้นที่สำหรับจอดรถได้จำนวนจำกัด และไม่สามารถขยายได้ จึงมีส่วนทำให้เกิดความคับสนขึ้นในช่วงเทศกาล

ข้อดีของถ้ำเมืองออนก็คือ แยกออกจากตัววัดอย่างชัดเจน นักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องผ่านเข้าไปในบริเวณวัด และรบกวนการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ เช่น ในกรณีของวัดถ้ำเชียงดาว

สภาพภายในถ้ำถูกคัดแปลงไปจากธรรมชาติดั้งเดิมค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของถ้ำมีอยู่น้อยมาก

การติดตั้งไฟฟ้าภายในถ้ำ ทำให้สัตว์บางประเภทไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ แต่การใช้ไฟฉายนำนักท่องเที่ยวเข้าชมก็มีส่วนบรรเทาความขัดแย้งที่มีต่อสภาพแวดล้อมภายในถ้ำ

สาเหตุที่ทำให้เกิดการพัฒนแหล่งท่องเที่ยวไม่เป็นที่ไปตามแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากบุคลากรซึ่งรับผิดชอบการพัฒนาถ้ำเมืองออนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรให้ความรู้แก่ผู้บริหาร โดยการให้การฝึกอบรม หรืออาจดำเนินการศึกษาออกแบบให้ผู้บริหารถ้ำเมืองออนนำไปปฏิบัติ

2. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่น

การบริหารแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเมืองออน ดำเนินการโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง

การจัดเก็บผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากถ้ำเมืองออนมีกฎระเบียบชัดเจน และชาวบ้านทุกคนมีสิทธิที่จะเสนอตัวเข้าร่วม โดยการจับฉลาก ซึ่งเป็นการจัดการที่เป็นธรรม

การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายนั้นทำได้ในระดับที่ดี เพราะได้มีการกระจายผลประโยชน์ออกไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งแก่ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมโดยตรง และใช้จ่ายในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่างๆ

3. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

ที่ผ่านมาผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเมืองออน ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านใดๆ โดยเฉพาะการให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

4. วงจรการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวถ้ำเมืองออน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เก่าแก่แห่งหนึ่งและไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมโดยตลอด จึงทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงเรื่อยๆ จึงควรได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้นและก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

7.2.3 กรณีบ้านแม่กำปอง

1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบ้านแม่กำปอง ได้รับการแนะนำจากองค์กรที่เกี่ยวข้องตั้งแต่แรกเริ่ม ทั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และบริษัทนำเที่ยว จึงมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวก่อนข้างดี นอกจากนั้นแล้ว กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวปฏิบัติในหมู่บ้านก็คือ พักแรมใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้าน วิถีการทำเหมือง มีการจัดทำพิธีสู่ขวัญ ส่วนกิจกรรมนอกหมู่บ้านก็เป็นการเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ปลูก ซึ่งมิระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน ประกอบกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเข้าไปในหมู่บ้านเป็นเวลาไม่นานนัก นักท่องเที่ยวจำนวนไม่มาก ซึ่งไม่มีผลเสียให้เห็นในแหล่งท่องเที่ยว

2. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในท้องถิ่น

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กำปอง มีกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้จัดการ จัดส่งนักท่องเที่ยวหมุนเวียนไปตามบ้านราษฎรที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยตรง ราษฎรอีกจำนวนหนึ่งเข้าร่วมรับผลประโยชน์โดยทำหน้าที่เป็นคนนำเที่ยว จัดการแสดง จัดกิจกรรมต่างๆ เช่น สู่ขวัญนักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งจะมีรายได้จากการท่องเที่ยว มีรายได้จำนวนหนึ่งที่นักท่องเที่ยวจะจ่ายเพื่อเป็นการบำรุงหมู่บ้าน ปัจจุบันยังไม่มีปัญหาใดๆเกิดขึ้น แต่ในอนาคตหมู่บ้านมีโครงการจะขยายกิจการ จะมีการสร้างบ้านเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งหากไม่มีการจัดการที่ดี อาจเกิดปัญหากับสมาชิกของหมู่บ้าน เช่น การใช้น้ำ ซึ่งปัจจุบันเสียเงินในรูปแบบของการเหมาจ่าย อีกทั้งควรจะต้องมีการจัดการขยะให้เหมาะสมเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา

3. การสนับสนุนจากภายนอก

หมู่บ้านแม่กำปอง ได้รับการสนับสนุนด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว จากองค์กรภายนอกมาตั้งแต่แรกเริ่ม ทำให้มีการกำหนดกฎระเบียบต่างๆ ไว้อย่างชัดเจนในการดำเนินการ

4. วงจรการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

บ้านแม่กำปองเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ที่ยังมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปไม่มากนัก และเป็นนักท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่มีความเข้าใจในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หากมีการจัดการที่ดีก็จะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

7.2.4 กรณีบ้านแม่กลางหลวง

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงนั้น ได้รับคำแนะนำจากองค์กรภายนอกมาตั้งแต่แรกเริ่ม และเป็นการสร้างกลุ่มบ้านไว้นอกหมู่บ้าน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว จัดให้มีสิ่งบริการด้านต่างๆ แล้วย่านักท่องเที่ยวเข้าไปเดินเพื่อศึกษาธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีกฎระเบียบชัดเจน จึงกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประกอบกับเป็นกิจการที่ยังเริ่มได้ไม่นานนัก จึงยังไม่มีผลกระทบใดๆ

2. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในท้องถิ่น

การจัดการเป็นไปในรูปของสหกรณ์ โดยมีการลงหุ้นทั้งในรูปแบบเป็นเงินและแรงงานแล้วมีคณะกรรมการที่ประกอบด้วยผู้ถือหุ้น ผู้บริหารของหมู่บ้าน และอบต. มีการจ้างผู้จัดการเข้ามาดำเนินการ เช่าที่ดินจากชาวบ้าน แต่ยังไม่เคยมีผลกำไรคืนให้ผู้ถือหุ้น กล่าวได้ว่าอยู่ในขั้นทดลอง

ปัจจุบันมีการเสียดำเนินการที่ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล และอบต. ก็ตั้งงบประมาณเพื่อปรับปรุงสะพานและถนนเข้าสู่บริเวณบ้านพัก

3. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

การดำเนินการของบ้านแม่กลางหลวง ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกมาตั้งแต่แรกเริ่มในแง่ของการให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้และการฝึกอบรม อีกทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวยังอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติซึ่งมีกฎระเบียบชัดเจน จึงไม่เป็นการทำลายสภาพแวดล้อม

4. วงจรการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้เพิ่งเปิดใหม่ ตัวที่พักตั้งอยู่นอกหมู่บ้าน หากมีการจัดการที่ดีมีโอกาที่จะพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง

7.3 ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้เป็นไปในแนวทางที่เป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควบคู่ไปกับการพัฒนาประชาชนในชุมชน อันจะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และการพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

7.3.1 ชั้นเตรียมการ

หมู่บ้านที่มีความสนใจที่จะพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวควรได้รับการสนับสนุนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาความเป็นไปได้ของการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว

มีหมู่บ้านจำนวนมากที่ต้องการจะหารายได้เสริมจากการท่องเที่ยว ดังนั้นองค์กรที่สนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรร่วมกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นจัดทำเอกสารสำหรับการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แล้วเผยแพร่ไปตามหมู่บ้าน องค์กรบริหารส่วนตำบล และเทศบาลที่สนใจ ในเอกสารนั้นควรเน้นไปที่มีแบบฟอร์ม และให้คะแนนเพื่อให้ผู้นำชุมชนประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งพิจารณาจาก

- ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

ในหมู่บ้านมีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทใดบ้าง เช่น มีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ มีภูมิประเทศสวยงาม มีพืชพรรณไม้ที่สวยงาม มีสัตว์ป่าที่จะให้ศึกษา เป็นต้น และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีนั้นมีความเด่น มีคุณค่าระดับใด เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่นๆ ในอำเภอหรือจังหวัดเดียวกัน

- ทำเลที่ตั้งและการเข้าถึง

หมู่บ้านตั้งอยู่ห่างไกลจากเส้นทางท่องเที่ยวสายหลักหรือไม่ สามารถเข้าถึงได้โดยยานพาหนะประเภทใดบ้าง และสามารถเข้าถึงได้ตลอดปีหรือไม่

- สิ่งสาธารณูปโภค สาธารณูปการและสิ่งบริการอำนวยความสะดวกต่างๆ

ในหมู่บ้านมีสิ่งสาธารณูปโภค สาธารณูปการและสิ่งบริการอำนวยความสะดวกประเภทใดบ้าง เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ถนน ทางระบายน้ำ การกำจัดขยะและน้ำเสีย ที่พัก

แรม ร้านค้า เป็นต้น สภาพปัจจุบันเป็นเช่นไร เพียงพอที่จะรองรับความต้องการที่จะเกิดขึ้นของนักท่องเที่ยวหรือไม่ ถ้าไม่เพียงพอจะแก้ไขอย่างไร

- ความพร้อมของประชาชนในหมู่บ้าน ผู้นำชาวบ้าน ควรจัดการประชุมเพื่อสอบถามความพร้อม และความเต็มใจของชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ที่ต้องการจะเข้าร่วมในโครงการหรือไม่ จะเข้าร่วมในลักษณะใด

2. ชั้นวางแผน

เมื่อผลการศึกษาในหัวข้อที่ผ่านมาระบุว่าหมู่บ้านมีความพร้อมที่จะประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ขั้นต่อไปเป็นการวางแผนโดยการ

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกับสถาบันการศึกษาจัดการอบรมผู้บริหารของชุมชนที่ต้องการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ในการอบรมจะครอบคลุมหัวข้อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การบริหารจัดการองค์กร การพัฒนาระบบ สาธารณูปโภคสาธารณูปการและสิ่งบริการอำนวยความสะดวก การพัฒนาการผลิตของที่ระลึกและการเงินการบัญชี

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรจัดตั้งองค์กรให้คำปรึกษาแก่ชุมชนที่ต้องการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว และจัดทำคู่มือการพัฒนาในด้านต่างๆ พร้อมกับเผยแพร่ไปตามชุมชนที่ต้องการ

- ผู้นำชุมชนที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว จัดการประชุมภายในหมู่บ้าน คัดเลือกตัวแทนของประชาชนที่จะทำหน้าที่ในกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ กลุ่มพัฒนาผลิตของที่ระลึก กลุ่มมัคคุเทศก์ เป็นต้น ในแต่ละกลุ่มเลือกหัวหน้ากลุ่ม เข้าร่วมเป็นกรรมการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

- ด้านการเงิน ควรดำเนินการในรูปแบบสหกรณ์ อาจมีการขายหุ้นเพื่อลงทุนในการผลิตสินค้าของที่ระลึก หรือสนับสนุนให้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ควรใช้เงินจากงบประมาณสำหรับการพัฒนาหมู่บ้าน

- ดำเนินการออกกฎระเบียบต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับเงินที่จะเก็บจากนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายบริการต่างๆ เงินที่ผู้ประกอบการในหมู่บ้านจะต้องจ่ายเพื่อบำรุงชุมชน ทั้งที่จะควบคุมไม่ให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างผู้ประกอบการจนเกิดการขัดแย้ง รวมทั้งกฎระเบียบต่างๆ เพื่อชี้นำพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการต่างๆ

7.3.2 ขั้นตอนการ

- เตรียมความพร้อม โดยการดำเนินของกลุ่มต่างๆ เช่น พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการและสิ่งบริการอำนวยความสะดวก เตรียมข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว เตรียมมัคคุเทศก์ เตรียมของที่ระลึก เป็นต้น
- ดำเนินการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว โดยให้ข้อมูลผ่านสื่อต่างๆทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลาง รวมทั้งจัดทำชื่อสถานที่และข้อมูลที่จำเป็นติดตั้งไว้ที่ริมถนนสายสำคัญ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว
- การบริหารอย่างโปร่งใส มีการจัดทำบัญชีแสดงรายรับรายจ่ายของกลุ่มต่างๆอย่างชัดเจน มีการตรวจสอบและเผยแพร่

7.3.3 การติดตามประเมินผล

- จัดให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอทั้งในระบบกลุ่มย่อยระดับคณะกรรมการ และมีการจัดประชุมใหญ่เพื่อให้ทุกกลุ่ม ทุกคนได้มีโอกาสรับรู้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ ได้มีโอกาสซักถาม และแสดงความคิดเห็น อันจะช่วยหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในชุมชนได้

7.4 การดำเนินการต่อไป

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้น สำหรับการดำเนินการต่อไปนั้น ผู้วิจัยมีโครงการดังต่อไปนี้

7.4.1 ขอบุทุนสนับสนุนเพื่อจัดทำเอกสาร “คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน” เพื่อเผยแพร่ไปตามเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรที่ทำหน้าที่จัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบัน และองค์กรที่ประสงค์จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต

7.4.2 ขอบุทุนสนับสนุนเพื่อจัดอบรมบุคลากรขององค์กรต่างๆที่ทำหน้าที่จัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบัน ในหัวข้อ “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน”

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.โครงการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ.
กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.สรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, 2540
- เฉชา ไฉ่สูงเนิน. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยงอำเภอ
แมริม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
วิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543
- มนัส สุวรรณ. นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเคเอนสโตร์, 2538
- มรุส ปราบไพรี. ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว : กรณีชุมชนไทยทรงดำ
บ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. การค้นคว้าแบบอิสระ
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543
- วรพล วัฒนเหลืออรุณ. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณี
ศึกษา หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแมริม อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบ
อิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544
- วิไลภรณ์ ชันดิสิทธิ์. ทัศนนะของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์สาขาส่งเสริมการเกษตร
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544
- รัฐติดยา หิรัณยหาค. แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว :
กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. การค้นคว้าแบบอิสระ
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544
- สันติ ชูดิษฐา. ความสามารถในการรองรับเพดานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องให้ความสำคัญ
ในปัจจุบัน. จุลสารการท่องเที่ยว ปีที่ 6 เล่มที่ 4 (ตุลาคม 2530).
- สุคาพร วรพล.2540. "การจัดการการท่องเที่ยวและมรดกวัฒนธรรมของชาติ" จุลสารการท่องเที่ยว,
4 (ตุลาคม-ธันวาคม) : 21-31.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.(2540). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผน
แม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.